

Slované a Vlaši u bran Itálie v souvislosti s etnogenezí Slovanů

Andrej Pleterski

Základem sebeuvědomění Slovanů byl jejich jazyk. Dějiny Slovanů jsou proto do velké míry dějinami jejich jazyka. Studie sleduje etnogenezi Slovanů do 6. století. Jejich expanze západním a jižním směrem trvala čtyři staletí a Slované v jejím průběhu projevili velkou asimilační schopnost. Je proto možné, že jejich výchozí domovinou bylo malé území. Právní formou asimilace byl tzv. vrv (šňůra) jako symbolicko-sociální fenomén. Příklad vsi Police ve Slovinsku ukazuje, že pro pochopení slovanské etnogeneze je třeba propojit tři interpretační modely: autochtonní, alochtonní a kulturně asimilační.

Slované – etnogeneze – metodologie – raný středověk – migrace – asimilace

Slavs and Vlachs at the gateway of Italy in the process of the ethnogenesis of the Slavs. A foundation of self-understanding of the Slavs was their language. Therefore, the history of the Slavs is to a large extent the history of their language. The article describes their ethnogenesis up to the 6th century. Their expansion to the west and south lasted 400 years, they had a lot of assimilative power. Therefore, it is possible that their homeland was originally a small territory. Juridical form of the assimilation of foreigners was a so-called vrv (rope) as a symbolic-social phenomenon. An example of village Police (Slovenia) suggests that to understand the ethnogenesis of the Slavs a synthesis of three interpretative models – autochthonous, allochthonous, cultural assimilation – is needed.

Slavs – ethnogenesis – methodology – Early Middle Ages – migrations – assimilation

Východisko myšlenek

Psát o etnogenezi Slovanů je právě tak nevděčné jako psát o etnogenezi Indoevropanů a konec konců o jakémkoliv etnogenezi. Problémy se objeví už v rovině teoretických konceptů, kde rovněž neexistuje shoda v tom, co vlastně je národ, etnos. V důsledku toho můžeme karikaturou zpodobnit dva zcela protichůdné teoretické přístupy. Podle jednoho chápání jsou národy věčné, nezníčitelné a mají své předky, dle druhého starodávnost neexistuje, národy vznikly teprve v moderní době (Mirmik Prezelj 2002, 386) a pouze nekritická historiografie se snaží promítat je do minulosti (srov. Geary 2005; Štíh 2005, 226). Nebylo by tedy lepší toho hned nechat? Zde si pomohu s fyzikálním předpokladem, že nic nevznikne z ničeho, tedy že každý jev z něčeho pochází. Při tom je již v úvodu třeba vznést klíčovou otázku, **kdo jsou (byli) Slované** – nějaký produkt vjemového konstruktu sousedů a specifického sociálního vývoje, jak si myslí Florin Curta (2001), nebo lidé, které spojují společné jevy při zajišťování existenčních potřeb?

Chápat Slovany znamená znát jejich způsob života, který je vytvořen trojúhelníkem společnost, ekonomie a ideologie. Jeho vlastnosti v raném středověku jsou kvůli absenci písemných pramenů poznány velmi špatně. Téměř veškeré takové písemné prameny navíc vznikly u cizinců, proto jsou závislé na jejich optice a na jejich schopnosti empatie. Ta pak k cizinci, kterého se dokonce i trochu bojíme, nemůže být veliká. Co nám tedy dnes chybí, jsou zasvěcené informace Slovanů o Slovanech. Takový přístup umožňuje to, že kulturu, kterou pozorujeme zevnitř, hodnotíme normami a měřítky, které jsou té kultuře vlastní (Vinšćak 2011, VII; Šantek 2011, 66). Tato zásada má také význam v archeologii, jak ukázal Lev S. Klejn, je právě schopnost najít a využít taková měřítka určuje stupeň úspěšnosti typologie a konečně interpretace, stejně jako porozumění (srov. Klejn 1988, 490–528).

Středověcí pisatelé hovoří o Slovanech jako o lidech především jednoho jazyka (*lingua*), práva (*lex*), zvyků (*consuetudines*), od dob prosazování křesťanství dále také – v souladu s jeho členěním na katolickou a pravoslavnou formu – pší, že Slované nejsou jednotní ve své konfesi (*ritus*; Štíh 2011, 37–41). Nicméně předkřesťanská víra se na úrovni lidové kultury zachovala v takové míře a ještě stále v takové podobnosti, že to umožňuje dostatečně autentickou rekonstrukci společné praslovanské rituální tradice (Toporov 2002; Katičič 2008; 2010; 2011). Víru zmíněných středověkých pisatelů, že znalost jedné části Slovanů znamená znalost všech Slovanů, ilustruje spis *Žitije Metodija* (kap. II a V)

z 9. století. Pro pisatele je skutečnost, že Metoděj byl ve své profesní kariéře také archontem Slovanů v okolí Soluně, takřkajíc předurčením pro jeho pozdější činnost daleko na Moravě a v Panonii.

Avšak to vše ještě neznamená, že Slované byli organickým celkem, jedním fungujícím tělesem. Zdá se, že moderní sociologická terminologie nedokáže dobře popsat společnost starých Slovanů. F. Curta přesvědčivě ukázal na slabiny a nedostatky označení „vojenská demokracie“ (Curta 2001, 312–319). Ačkoli se označení „segmentárně klanový systém“, pro který by byla charakteristická absence hierarchie společně s obecnou komplexní sociální organizací, možná zdá výstižnější, Curta upozorňuje na slovanské „krále“, které zmiňují byzantští pisatelé (Curta 2001, 319–325). V nich vidí důkaz náčelnictví jako regionálně organizované společnosti s centralizovanou výkonnou hierarchií, která koordinuje činnost mezi jednotlivými vesnickými jednotkami (Curta 2001, 325–332). Jedná se o antropologickou klasifikaci, která se zčásti opírá o moderní situaci v Melanésii. Ačkoliv je samozřejmě možné, že společenský vývoj v Melanésii dospěl do forem, které jsou podobné staroslovanským, zrovna tak existuje možnost, že jde pouze o sociální homonymii, ale ne o synonymii. Tato obava nepopírá zřejmou existenci některých „náčelníků“ mezi Slovy, které zmiňují byzantští pisatelé. Avšak jejich existence ještě neobjasňuje činnost společenských mechanismů u starých Slovanů.

Společná slovanská slovní zásoba pro politicky diferencovanou společnost je velmi skromná. Slovo *gospod* (pán) v prvotním významu „hostitel“ nebo „velitel hostiny“ má silnou sakrální konotaci (Škrubej 2002, 144–148) a jeho podíl v „civilní“ společnosti není jasný. Slovo *oblast* (moc; ve významu vláda, nad čím máme moc) je společné slovanské a ukazuje na velkou sémantickou stabilitu (Škrubej 2002, 126–130). Existuje také praslovanské slovo **vojevoda* s prvotním významem: kdo vede vojsko (Snoj 1997, 725). Praslovanské slovo pro knížete **kņęnъg* je vypůjčené z germánského **kuningaz*: král, hlava kmene (Snoj 1997, 241). Praslovanská hierarchie končí již se stupněm župana. Praslovanský **županъ* je odvozen z **župa* ve významu okruh, oblast jednoho kmene. Slovo mohlo vzniknout z indoevropského slova **gewpā*, kotlina, úžlabina (Snoj 1997, 767). *Župa* tak znamená jednotlivým vším nadřazený, relativně malý teritoriální celek, v jehož čele stojí *župan*. Může být jejím *gospodem*, *vojvodou* a má v ní *oblast*.

Jako základní politické stavební kameny slovanského světa proto můžeme předpokládat jednotlivé *župy*. Srovnatelné by byly s tím, co byly u Řeků *polis*, u Římanů *civitas*, u Germánů *gau*. V nich lidé realizovali svou právní identitu, dnes bychom řekli občanství (Pleterski 2008). Vyvráceno je staré mínění, že je Slované převzali od Avarů (Smiljanić 2010, 14). Písemné prameny zmiňují jejich představené *župany* pouze v době jejich zapojování do feudálního systému od r. 777 dále, kdy *župa* pak v různých krajích a časech už získávala různé významy (Hardt 1998; Smiljanić 2010, 13–72).

Župy byly podobně strukturované, s příbuzným jazykem, právem, obyčejí i rituály, což je podmínkou pro pojem o celku, který měli všichni pisatelé, kteří popisovali Slovy. Avšak Slované navzdory takovému dojmu nebyli nikdy homogenní celek, ale z velké části skupina velmi podobných jednotek. Také kvůli tomu je zavádějící o nich mluvit jako o segmentární společnosti, neboť to předpokládá prvotní celek, který se poté rozpadl na jednotlivé části. Možná je úměrná matematická metafora, že jde o fraktální společnost. Metafora přirovnává *župy* k fraktálům, neboť jsou nejen stejně strukturované, ale v rovině každé *župy* najdeme to, co můžeme pozorovat také v rovině seskupení jednotlivých *žup* do větší teritoriální skupiny.

Rituální jazyk, který podle staré víry umožňoval správnou činnost přírodních sil, a tím i přežití obyvatel *župy*, byl samozřejmě slovanský. V tom smyslu byl nerozlučnou, integrální součástí života, tedy výroby, bydlení, hmotné a duchovní kultury. Je možné postavit tezi, že být součástí života v *župě* znamenalo být Slovanem.

Z 9. stol. máme také významné fragmenty *sebereflexe* lidí, které druzí měli za Slovy. *Žitije Metodija* (kap. V) vypráví, jak moravská knízkata Rastislav a Svatopluk psala byzantskému císaři Michaelovi. V dopise sami sebe jmenují *my Slověni* (také proto není pravdivé tvrzení F. Curty, že Slované sami sebe tímto způsobem neoznačovali až do 12. stol. – Curta 2001, 350). Praslovanské slovo **Slověne* etymologové čtou dvěma způsoby. Podle prvního výkladu, který by byl slovotvorně lepší, významově pak horší než druhý, by jméno znamenalo „obyvatelé při řece **Slova* nebo **Slovy*“. Významově lépe odůvodněný druhý výklad pak říká, že je jméno odvozeno od praslovanského

**slovo*, tedy „slovo“. Slované by tedy byli lidé, se kterými je možné hovořit, kteří rozumějí našemu jazyku. Ve prospěch druhé možnosti hovoří skutečnost, že Slované své západní germánské sousedy jmenovali **nēmbci*, tedy němi lidé, kteří neumí hovořit (*Snoj* 1997, 582). Slované by tak byli bratři podle jazyka. To označení se používalo pro příbuzné kmeny, přičemž sousedé neznali jejich kmenová jména (*Popowska-Taborska* 2005, 74).

Lidé v 9. stol. samozřejmě neznali dnešní výklady etymologů, o významu jména navzdory tomu měli své přesvědčení. Můžeme ho poznat ve spisu *Žitie Konstantina* (kap. XIV), když posílá císař Michael Konstantina k Moravanům. Konstantinovi je jasné, že jeho misionářské dílo nebude úspěšné, pokud nebude probíhat s pomocí knih v domácím jazyce. Současně je mu jasné, že ho kvůli tomu mohou prohlásit za heretika, protože byly tehdy za církevní uznané pouze tři jazyky: latina, řečtina a hebrejščina. Podle vyprávění životopisce nato sám Bůh poslal Konstantinovi písmena v slovanském jazyce. Podle tvrzení životopisce těmi písmeny Konstantin nejdříve napsal začátek Janova evangelia, v kterém třikrát opakoval slovo *Bůh* a třikrát slovo *slovo*. Tím asocioval etymologickou figuru *Slověne* – *slovo*, která ukazuje na vazbu Slovanů dokonce se samotným Božím Slovem (srov. *Bratulic* 1994, 28; *Toporov* 1998, 24–25; za upozornění děkuji Vladimíru Nartnikovi). Etymologie, která má ještě dnes svou sílu, byla tedy živá už tehdy a ukazuje, jak důležitým dílem slovanské identity byl jazyk. Proto je pochopitelné, že se žádný vážný pokus o zobrazení vzniku a vývoje Slovanů nemůže vyhnout historii jejich jazyka.

V tomto budu vycházet z nejpravděpodobnějšího axiomu, že jazyk vzniká revolučně–evolučním způsobem, tedy jako následek vnějších vlivů a vnitřního vývoje. Vnější vlivy mohou být rozmanité, např. hospodářské, politické, sociální. Společně s vnitřními změnami nechávají své stopy v jazyce, ale také v archeologických pramenech. Vazbou mezi archeologickými prameny a jazykem je prostor a čas. Zde budu stavět na axiomu, že v nějakém stanoveném čase a v nějakém určitém prostoru dočasně může dojít ke shodě obou. Na správnosti hodnocení takových shodných bodů je závislá spolehlivost interpretačního modelu.

Oblíbená archeologická zkratka při čtení archeologického materiálu, který je objemný a těžko zvladatelný, je interpretativní pojem **archeologická kultura**. Znamená skupinu charakteristických sestav archeologických pozůstatků. Vytvořili jsme ji s klasifikací, tedy se zařazením a rozvrstvením shodujících se struktur ve skupině. Z rozsáhlé monografie Lva Klejna o archeologické klasifikaci je patrné, že struktury archeologického typu a archeologické kultury jsou shodné (*Klejn* 1988). Sledování praktického použití obou pojmů ukazuje, že rozdíl je pouze v tom, že kultury jsou skupinami nadřazených struktur, kdežto typy skupinami jim podřízených struktur.

Roztřídění do skupin bylo v minulosti odlišné než v současnosti. Materiál, který dnes studují archeologové, tehdejší lidé členili v souladu se svými cíly a pravidly. Tak vytvořenou skupinu předmětů Lev S. Klejn jmenuje *kulturní typ* nebo archetyp. Ten by se zakládal na *duchovním modelu* (tehdejším ideálu typu) odpovídajícím struktuře vlastností. Archeologické východisko výzkumu v současnosti pak je obvykle *empirický typ* neboli empityp, který pojmenuje ustálenou vazbu zjištěných vlastností archeologicky zkoumaného materiálu. Existuje možnost, že se empirický typ shoduje s kulturním, není to však nutné, mj. proto, že se seskupené vlastnosti během času měnily kvůli působení přírodních sil a lidí na archeologický materiál (*Klejn* 1988, 509–511). Velice podobně rozděluje François Djindjian *věcné (reálné) typy*, jak je utvořili při výrobě, od *virtuálních typů*, které se svými měřítky vytvořili archeologové (*Djindjian* 2001, 43). To je důležité, pokud je pravdivý výsledek Klejnovy analýzy, že nám rovněž kulturní typy pomáhají stanovit archeologickou kulturu, která není závislá na zkušenosti archeologů (*Klejn* 1988, 522–524). S tím se samozřejmě vrátíme na výše zmíněné antropologické metodologické východisko, že musíme danou skupinu hodnotit normami a měřítky, které jsou vlastní té skupině. To je pak pro skupiny minulosti obtížný úkol. Dnes totiž víme, že existující pojmy archeologických kultur z velké části obsahují velmi skromnou a od archeologů samovolně stanovenou skupinu znaků materiální kultury v určitém prostoru a času. Ty znaky pak mohou být odlišného původu: chronologického, technologického, hospodářského, sociálního, religiozního. Z těchto důvodů se naivní očekávání dřívějších archeologů, že je pojem archeologická kultura možné jednoduše ztotožnit se skupinou lidí jedné etnické identity, ukázalo jako neopodstatněné (*Pleterski* 2003, 511–513).

Na tomto místě úvodní úvahy musím přiznat, že níže budu plivat do vlastní mísy. Proč? Práce s archeologickými kulturami je na interpretativní rovině snadná, a proto ještě pořád velmi oblíbená. Před slabinami a nebezpečími té práce dobrovolně zavíráme oči. Evropskou pravěkou archeologii si bez těchto interpretativních nástrojů stále ještě neumíme představit. A to samé platí pro archeologii východní Evropy, kde musíme hledat počátky Slovanů. To znamená, že pro ten prostor v současné době nejsou k dispozici žádné lepší interpretační nástroje. Existují pouze dvě možnosti: přestat, nebo nepřestat používat to, co je. Proto budu dále uvádět různé archeologické kultury, jejich genezi, a zkoušet je ověřovat údaji dalších historických pramenů. Obraz, který vznikne, bude bližší realitě tam, kde se doposud archeologům podařilo lépe odhadnout kulturní typy archeologických kultur, jinde od ní bude vzdálený. Jeho (ne)správnost ukážou výzkumy v budoucnosti. Pokud bych slíbil cokoliv více, uváděl bych čtenáře v omyl.

V souladu s výše zmíněným zjištěním o významu jazyka v uvědomění „být Slovan“ budu výcho-disko výzkumu hledat v **lingvistickém modelu vývoje slovanského jazyka**. Užitečný a objektivní přehled dosavadních výzkumů poskytuje *H. Popowska-Taborska (1993)*. Mezi nejméně sporné závěry patří následující: těsné balto-slovanské jazykové vazby hovoří o těsném (společném) vývoji těchto dvou jazykových skupin. V nějakém období se rozdělily. Existoval druhotný styk s předky Románů a Germánů. Styky s keltskými a íránskými jazyky jsou těžko identifikovatelné. S ohledem na fonetický a morfológický systém je možné hovořit o jednotě praslovanštiny, při pohledu na lexikum pak ale byla spíše různorodá. Fonetické rozdíly se ve slovanštině objevily teprve v 2. pol. 1. tisíciletí n. l. v procesu rozsáhlého slovanského rozsídlování (*Popowska-Taborska 1993, 145–155*). V mladším, slovinském vydání své knihy autorka ještě dodala několik zjištění. Zdůrazňuje překvapující jednotu praslovanštiny před rozpadem slovanské jednoty. To by ukazovalo, že území, které Slované obývali právě před velkým rozsídlováním, bylo poměrně malé. Jednotná praslovanština se nato rozdělila na západní a východní skupinu. S oběma má vazby relativně pozdně vzniklá jižní skupina, která se vydělila kvůli svým inovacím. Všechna raná pojmenování stromů východního areálu jsou domácí, všechna významná označení stromů západního areálu jsou cizí. Během zkoumání jmen řek si pak etymologové slibují pomoc od archeologie (*Popowska-Taborska 2005, 161–166*). Tato zjištění naznačují výchozí myšlenku, že musíme počáteční území Slovanů hledat blízko počátečního území Baltů, nebo hledat území baltoslovanské jazykové skupiny.

Území baltoslovanské skupiny

Nejdůležitější oporu nabízí lingvistický atlas hydronym horního povodí Dněpru (*Toporov – Trubačev 1962*), která *Trubačev (1968)* později doplnil ještě o oblast pravobřeží Dněpru.¹ Autoři ukázali jižní a jihovýchodní hranici baltských hydronym, a také dokázali živý styk Baltů a Franců v Posejmi (*Toporov – Trubačev 1962, 231*). Významný je závěr, že území severně od Pripjatě bylo slavinizované mnohem později než území jižně od něj, že slovanské rozsídlování probíhalo od jihu k severu. Při tom se Slované smísili s Balty a postupně je slavinizovali, poté, co minulo období dvojazyčnosti (*Toporov – Trubačev 1962, 232n.; Trubačev 1968, 11*). Když pak V. V. Sedov konfrontoval jazykovědné a archeologické údaje na území Posejmi, přesvědčivě ukázal, že odpovídají stavu archeologických kultur ve 3. čtvrtině 1. tisíciletí př. n. l., a definoval skupinu archeologických kultur baltského obyvatelstva na území baltských hydronym (*Sedov 1965*). V té skupině vidí J. Okulicz archeologický odraz baltoslovanské jazykové skupiny, přičemž ještě nemohl prokázat postup vylučování Slovanů (*Okulicz 1986, 28n.*).

Skupina kultur – milohradské, juchnovské, rýhované keramiky, dněpro-dvinské hornookské – se opravdu pěkně shoduje s územím baltských hydronym (*obr. 1*). Shoda je poměrně přesná na jihu, na severovýchodě jsou patrné odchylky, které je možné vysvětlit tím, že na jihu hranice „zkameněla“

¹ Red. pozn.: Ačkoli se česká pravidla přepisu různých forem cyrilice do latinky liší od pravidel jiných jazyků, ponechali jsme (v naději, že využitelnost odkazů se tím pro čtenáře nesníží) většinu bibliografických údajů (rovněž v soupisu literatury) v podobě užitých v původní, slovinské verzi tohoto textu.

kvůli slavinizaci, kdežto na severu se mohla ještě měnit kvůli pozdější baltské migraci. Kvůli šíření Baltů (*Okulicz 1986, 28n.*) není západní hranice určitelná. Pokud považujeme takto určená území pouze za baltská a ne za baltoslovanská, schází prostor pro pozdější Slovany. Jižně je totiž už území íránských jmen také skytského stáří (*Sedov 1965, ris. 1*) a thráckých jmen předskytské černoliské kultury (*Berezanskaja 1988*), čímž je zaplněn prostor, který později vyplňují archeologické kultury Slovanů. Důležité je zjištění A. P. Vanagasa, že baltská hydronyma vykazují větší archaičnost než slovanská, a především výzkum V. V. Ivanova a V. N. Toporova, podle kterých je model slovanských jazyků výsledkem transformace baltských jazyků, neboť slovanský systém se dá odvodit z odpovídajícího baltského; baltský systém se pak nedá odvodit z praslovanské struktury (*Popowska-Taborska 1993, 128*). To by ukazovalo, že můžeme hovořit o jakémsi oddělení Praslovanů ze společného baltoslovanského jádra. Jelikož v něm pak nebyli Praslované, stal se zbytek automaticky prabaltským. V tom smyslu také neexistuje hranice mezi Baltoslovany a Prabalty. Nebo, jak se zjednodušeně vyjádřil V. N. Toporov (*1980, 12*), slovanské jazyky jsou děti baltských, principiálně druhá, časově mladší generace. Již J. Werner upozornil na možnost, že je třeba baltoslovanská vodní jména hledat na území „baltské“ hydronymie (*Werner 1971, 251*).

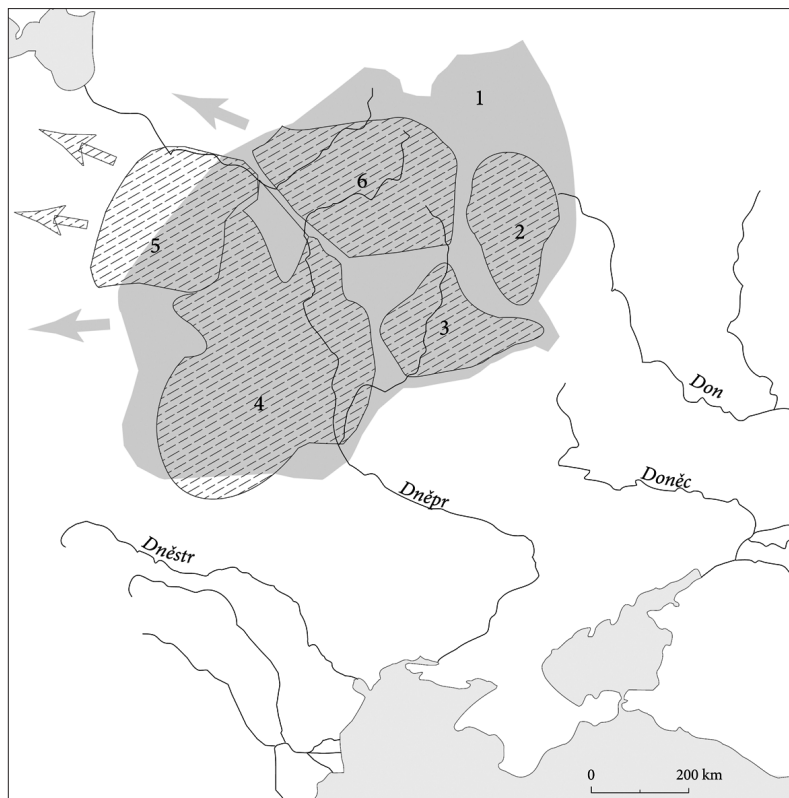
Protoslované

Prostor nejstarších slovanských hydronym se nachází na jižním okraji oblasti baltských vodních jmen (*obr. 2*). Při tom má území slovanských jmen na levobřeží Dněpru vlastnosti, které ukazují na to, že bylo osídleno z pravobřeží. Tam je také více skupin archaických slovanských hydronym, které nejsou současné. Jako nějaké cvičiště Slovanstva vystupuje skupina na východním dílu pravobřeží Pripjatě (*Trubačev 1968, 270n.*). Toto území leží ve střední části prostoru, ve kterém kolem r. 200 př. n. l. vzniká zarubinecká kultura.

Vlna germánských skupin, které někdy koncem 3. stol. př. n. l. začaly opouštět území severního Německa a sousedství a zamířily k jihovýchodu, se zastavila teprve v Moldávii. Přibližně současně jako zarubinecká kultura tam vznikla kultura Poienesti Lukaševka, kterou je možné s velkou spolehlivostí spojit s germánskými Bastarny (*Babeş 1988*). Jak už bylo řečeno, jejich jednotlivé skupiny přišly také do prostoru polské a středodněperské skupiny zarubinecké kultury. Možná o něco později, v 2. pol. 2. stol. př. n. l., vznikla ve středním a jižním Polsku jako následek tohoto přesídlování przeworská kultura, kterou je možné připisat Germánům. Usadili se v prostoru, který předtím obývali lidé s pomořanskou kulturou a kulturou klošových či poklošových hrobů. Jejich četná naleziště končí, nějakou dobu trvá prostorově smíšené, avšak kulturně samostatné soužití starousedlíků a nově přichozích. Poté stopy starousedlíků mizí, neboť se asimilovali s přichozím obyvatelstvem (*Godłowski 1985, 15n.*). Věrohodná se mi zdá interpretace J. Okulicze, podle které je možné starousedlíky pojmenovat historickým jménem Veneti, skupina staroevropských hydronym východního Pomořanska je pak jejich dědictvím (*Okulicz 1986, 25–26*). Odchod části jejich obyvatelstva k východu, k Dněpru, je ve zjevné prostorové a časové vazbě s přesídlováním Germánů (*obr. 2*).

Můžeme také vysvětlit, proč Germáni pojmenovali Slovany venetským jménem. Nejdříve při přesídlování narazili na Venety, Protoslované za nimi pak byli pro ně „stejní“, vždyť Germány během pronikání směrem k Černému moři ze severu průběžně doprovázeli národy, které rovněž přišly z venetského území. Přesun části Venetů na východ vysvětluje také výsledky analýzy písemných pramenů, podle kterých antičtí autoři (Plinius, Tacitus, Ptolemaios) píšou o dvou skupinách Venetů: o jedné u Baltského moře a o druhé severně od Karpat někde na Ukrajině nebo Bělorusku. Tuto dualitu by pak potvrzovala také Tabula Peutingeriana s odděleně uvedenými Venety a Venety-Sarmaty (*Kolendo 1984*). Rozlišovat je také třeba mezi „Venety *propriedicti*“ a „Venety-Slovany“. Zbývá skutečnost, že Slované sami sebe nikdy nepojmenovali venetským jménem.

Příchod „Venetů“ především na území baltoslovanského obyvatelstva milohradské kultury a její periferie může být tou strukturní příčinou, která měla následky také v jazyce obyvatelstva nově vzniklé archeologické kultury. Vznikl jazyk odlišný od starého baltoslovanského jazyka, který, po oddělení slovanského, zůstal pouze baltský. Tento hrubý obrázek odpovídá hrubému odhadu jazykovědce

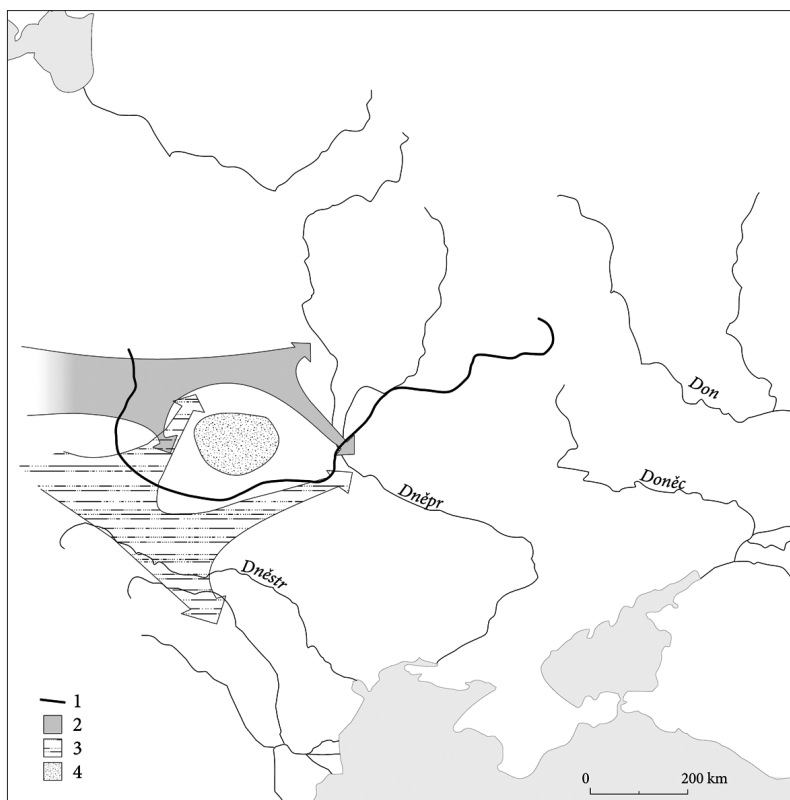

Obr. 1. Území baltoslovanského společenství. 1 – území baltských hydronym, 2 – kultura Horní Oky, 3 – juchnovská kultura, 4 – milohradská kultura, 5 – kultura rýhované keramiky, 6 – dněpro-dvinská kultura.

Fig. 1. Area of Balto-Slavic community. 1 – area of Baltic hydronyms, 2 – Upper Oka culture, 3 – Yukhnov culture, 4 – Milograd culture, 5 – Stroke Decorated Pottery culture, 6 – Dnieper-Dvina culture.

F. Bezlaja, že praslovanština je venetizovaná baltština (srov. *Pleterski 1990, 57*). Proto považují zarubinečskou kulturu za archeologický výraz Protoslovanů. Současně se mi zdá neadekvátní hledat Sloany ve starších archeologických kulturách, neboť v nich spočívají pouze Baltoslované.

V podrobnostech je zarubinečská kultura ještě málo prozkoumaná, ale pro stavbu interpretativního modelu stačí také hrubé obrysy. Prozkoumaná naleziště vytvářejí tři hustší koncentrace: v připjat-ském Polesí, na horním a na středním Dněpru (*obr. 3*). Kvůli nepřesné chronologii není jasné, zda všechny tři skupiny vznikly současně. V meziprostoru jsou v současné době poznány jen ojedinělá naleziště. Strukturně je nejlépe popsán vznik hornodněperské skupiny. Analýza jednotlivých typů archeologického materiálu jejího nejranějšího stupně ukazuje, že jde o spojení vlastností cizí pomořanské kultury a kultury kložových či pokložových hrobů a místní milohradské kultury. V sídelním smyslu je to možné vyložit jako příchod nového obyvatelstva ze západu, možná z území Mazovska, které se potom spojilo s místním obyvatelstvem (*Oblomskij 1985*). Podobně je možné vyložit také vznik zbylých dvou skupin (*obr. 2*), které se formují na základě místních variant milohradské kultury smíchaných s kulturou „Skytů-oráčů“, přičemž se skytské prvky obzvlášť projevují v středodněperské skupině (*Maksimov 1988*). K tomuto základu jsou dodány některé prvky keramiky pomořanské kultury a kultury kložových či pokložových hrobů, nejvýraznější v Polesí (*Pačkova 1990, 59*).

Obr. 2. 3. a 2. stol. př. n. l. 1 – území „baltských“ hydronym, 2 – přesun „Venetů“, 3 – přesun Germánů, 4 – „cvičiště“ slovanských hydronym (podle Trubačeva).

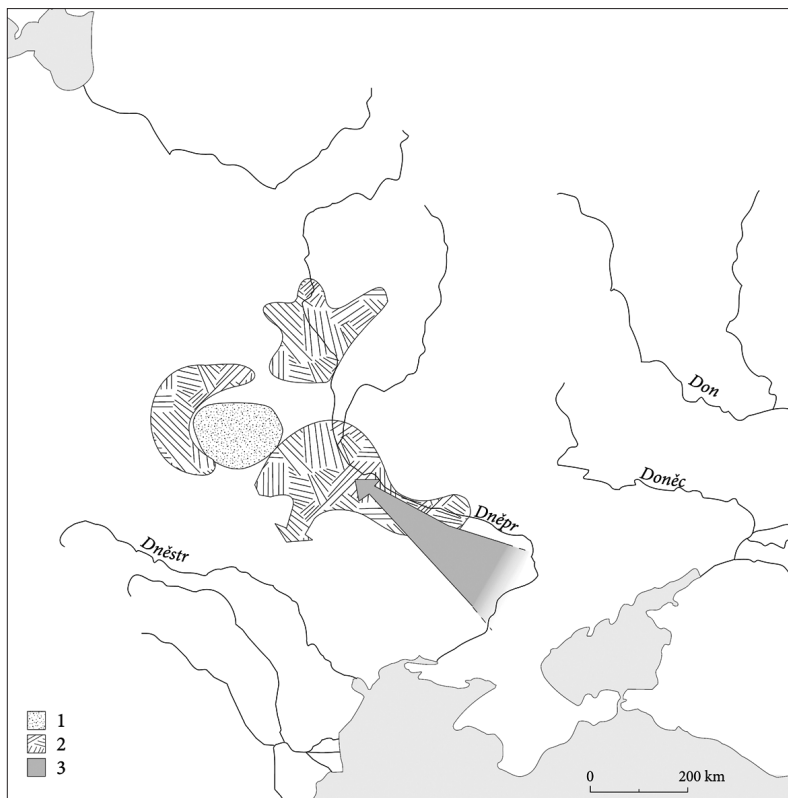
Fig. 2. The 3rd and 2nd century BC. 1 – area of “Baltic” hydronyms, 2 – movement of the “Veneti”, 3 – movement of the Germanic people, 4 – „test area“ of Slavic hydronyms (after Trubachyov).

V poleské a středodněperské skupině to jsou také nádoby se znaky jastorfské kultury a jejich skupin (Kasparova 1981, 67n.). Zarubiněcká kultura tak není bezprostředně pokračováním žádné z uvedených kultur, ale novotvarem, který vznikl jejich spojováním (Maksimov 1991, 8).

Jednotlivé skupiny zarubiněcké kultury nejsou rozdělené pouze geograficky, ale také se mezi sebou liší kvůli rozličným základům v době vzniku. Počáteční rozdíl se částečně vyrovnal (Maksimov 1991, 8n.) a v 1. pol. 1. stol. př. n. l. jsou vytvořeny již všechny charakteristické prvky zarubiněcké kultury, současně pak styky s různými sousedními kulturami způsobily stálý přísun nových prvků, které pak zůstaly omezené na jednotlivé skupiny (Kozak – Pačkova 1990, 87–88). Koncem 1. stol. př. n. l. začaly dobovatelské vpády sarmatských Jazygů (obr. 3). Ti zničili některá středodněperská hradíště a do 2. pol. 1. stol. n. l. zabrali území po oblast řeky Stungy (Maksimov 1990, 21n.). S pronikáním do Panonie vyvolali Jazygové přesuny tamních lidí, zahnali Dáky do hor a lesů (Plinius, Naturalis historia IV, 80, 81).

Praslované

Nedlouho po polovině 1. stol. n. l. zastihla celé území zarubiněcké kultury krize (obr. 4), která způsobila přerušení pohřebišť a četných sídlišť, nastalo četné přesídlování, sídliště se stáhla na vyšší

Obr 3. 2. a 1. st. př. n. l. 1 – „cvičiště“ slovanských hydronym (podle Trubačeva), 2 – zarubinečská kultura, 3 – vpád Sarmatů (Jazygů).

Fig. 3. The 3rd and 2nd century BC. 1 – „test area“ of Slavic hydronyms (after Trubachyov), 2 – Zarubintsy culture, 3 – invasion of the Sarmatians (Jazyges).

terasy (Oblomskij 1987). Důvod změn ještě neznáme. Kozak (1992, 23) hledá vysvětlení v přírodní pohromě (podobně Oblomski – Petrauskas – Terpilovski 1999). Krize platí za hranici mezi zralou zarubinečskou kulturou a jejím pozdním stupněm (Oblomskij 1987, 68). Jako celek obyvatelstvo zarubinečské kultury přesídlilo ve velké míře na severovýchodní území, které pak pravděpodobně opustí už ve 2. stol. (Oblomskij 1992, 43–44).

V pozdně zarubinečském období nám několik náznaků o slovanské etnogenezi poskytují také písemné prameny. První je Tacitova Germania (46), kterou v širším kontextu podrobně analyzovali Mačinskij a Tichanova (1976, 65n.) a dospěli k poměrně pravděpodobnému názoru, že je možné ztotožnit Venety s nositeli zarubinečské kultury. Kolendo (1984, 649) míní, že Tacitovi Veneti jsou národ, jehož název by částečně vyplnil mezeru v poznávání východní Evropy. Proto je při podrobnější lokalizaci třeba být opatrný, nicméně s tou překážkou připouští možnost jejich umístění do prostoru zarubinečské kultury. Mačinskij a Tichanova (1976, 71) zkoušeli vyložit také Tacitův údaj, podle kterého by se Veneti kvůli loupežnictví potulovali po horách a lesích mezi Peukiny a Fenny. Při tom vycházel z doby vzniku Tacitova díla v 2. pol. 1. stol. a z krize, která pak zachvátí zarubinečskou kulturu. Loupežnické potulování interpretovali jako obyvatelstvo, které se před krátkou dobou objevilo coby vojenský dobyvatel, avšak území si ještě zcela neosvojilo. Kolendo (1984, 649) míní,

Obr. 4. Praslované v 2. pol. 1. stol. n. l. 1 – zarubinečská kultura, 2 – přesun nositelů wielbarské kultury (Gutoni).

Fig. 4. Great-grandslavs in the 2nd half of the 1st century and in the 2nd century A.D. 1 – Zarubintsy culture, 2 – movement of the Wielbark culture bearers (Gutons).

že je informace o Venetech, kteří se potulují po horách a lesích, jenom rétorická figura a nemůže být argumentem při charakteristice jejich osídlení.

Nemůže být náhoda, že Ptolemaios (III 5. 21.), který psal o století později, ačkoliv mnohdy podle starších pramenů, zná Venety u Baltu, místo Tacitových Venetů pak v jeho popisu zaujímají Stauani (Kolendo 1984, 649). Ti žijí mezi sousedy Venetů Galindy a Sudeny na jedné straně a Alany na druhé (Ptolemaios III 5. 21). Alany je možné ztotožnit se sarmatskou kulturou zarubinečských sousedů, Sudeny a Galindy pak se západobaltskými kmeny Jatvingů – Sudavy a Galindy (Okulicz 1986, 29). Jihovýchodně od obou baltských skupin byla pustina, která mezi Narewem a Němenem přes Polesí zasahovala do zarubinečského osídlení na Dněpru (srov. Egorejčenko 1982, ris. 3; Godłowski 1992, mapa 5; Sedov 1970, ris. 10) a trvala do 6. stol. (Ščukin 1988, 211 a ris. 2). Při výčtu národů od severozápadu k jihovýchodu, které se řadí v Ptolemaiovu popisu Sarmatie, je tak sousedství Sudenů a Stauanů pochopitelné, neboť je oddělovala pustina. Ztotožňování Stauanů s nositeli zarubinečské kultury je proto zcela logické. Paralelu mezi Stauanoi a Slauanoi–Slovany postavil již Šafařík a od té doby si s ní pohrává většina autorů. Ve skutečnosti lingvisticky nelze odvodit Slované ze Stauanů a ani z hlediska řecké paleografie není pravděpodobná jednoduchá chyba při přepisování, záměna lambdy s tau. Avšak současně četná jména Ptolemaiových národů jsou zapsána silně zkráceně, a to

již v archetypu jeho spisu (*Cuntz 1923, 15*). Stejně jako v našem případě je můžeme jen hádat. Skutečně pak jsou Stauani zmíněni na místě Slovanů, což podle mého mínění částečně připouští závěr, že jde o první zápis slovanského jména (podobně *Mačinskij 1976*).

V pozdně zarubíněckém období tak písemné prameny už znají jméno obyvatelstva zarubíněcké kultury. Jsou to Veneti-Slované. Pokud platí etymologie slovanského jména ze slova **slovo* (*Maier 1974, 154*), která v poslední době získává opět stále více příznivců mezi jazykovědci (*Popowska-Taborska 1993, 60*), potom byl jazyk, odlišný od sousedních, pro pozdně zarubíněcké obyvatelstvo kritériem rozlišování a základem sebeurčení. To ukazuje, že proces etnogeneze již tehdy dospěl do vzniku Slovanů, z jazykově rozmanitého počátku se již rozvinul dostatečně společný jazyk.

Období kyjevské kultury

Původ kyjevské kultury z pozdně zarubíněcké je nesporný, neboť je pouze její další vývojovou fází, jak přesvědčivě dokázal *Oblomskij (1991)* podrobnou typologickou a statistickou analýzou nalezišť obou období při rozvodí Dněpru a Donu. Když zpracování rozšířil na celé území kyjevské kultury (*Oblomskij 1992*), potvrdil starou časovou hranici jejího počátku na konci 2. a na začátku 3. století. Existují doklady migrací v rámci jednotlivých skupin kyjevské kultury, které ukazují na neustálenost sídelní struktury, jejich výsledkem pak bylo vyrovnávání rozdílů a zachování jednoty archeologické kultury (*Oblomskij 1991, 122; 1994, 50–53*). Jako by Praslované chodili na místě. Z lingvistického pohledu je to nejlogičtější doba nejjednodušší praslovanštiny. Kromě toho je území kyjevské kultury relativně malé, což se právě tak shoduje s výsledky jazykovědných výzkumů (viz výše).

Černjachovská kultura (*obr. 5*), která se postupně šířila na východ a severovýchod v 2. pol. 3. stol., zaujala jižní část středodněperské skupiny kyjevské kultury (*Terpilovskij 1984, 82*) a do počátku 4. stol. vytlačila kyjevské obyvatelstvo, jak ukazuje sídliště Glevaha (*Terpilovskij 1988, 212*). Také ve zbylých kyjevských lokalitách se vyskytuje importovaná černjachovská keramika, kyjevská keramika na některých černjachovských nalezištích by pak svědčila o obyvatelích kyjevského původu (*Terpilovskij 1984, 83*). V 1. pol. 4. stol. se objevují některé černjachovské vlastnosti v keramice a stavebnictví ve skupině kyjevské kultury na Desně (*Terpilovskij 1984, 83–84*). Ve 4. stol. černjachovská kultura obsadila také jižní část rozvodí Dněpru a Donu (*Oblomskij 1994, 50*). Jednotlivé skupiny se pak vmísily ještě severněji mezi kyjevské obyvatelstvo, jak ukazují tamější změny v tvarech a výzdobě nádob a také ve stavbě domů. Černjachovská lokalita Golovino I v povodí Doňce s nálezy kyjevské kultury pak ukazuje také na obrácený migrační tok (*Oblomskij 1991, 115*).

Jordanes (*Getica, 116–120*) popisuje války krále ostrogótských Greutungů Hermanaricha s různými severskými národy, Heruly, Aesty a Venety, které si podrobil. Archeologický odraz této činnosti se pokoušel najít *M. Kazanski (1992)* za předpokladu, že uvedené národy a Gótové měli styky, které musely probíhat po určitých cestách. Vynášením jednotlivých nálezů do mapy pak rekonstruoval tři hlavní cesty: Dněpr–Balt, Balt–Volha, Dněpr–Volha. Hermanrichovy pochody, ke kterým docházelo v 2. a 3. čtvrtině 4. stol., směřovaly, s výjimkou pochodu proti Herulům do ústí Donu, po cestách Dněpr–Balt, Dněpr–Volha. Jeho záměr by byl především hospodářský; získat dohled nad obchodem s vnitrozemím (*Kazanski 1992, 94n.*). Obě cesty (*obr. 5*) překračovaly území kyjevské kultury, což logicky umožňuje ztotožňování jejích obyvatel se slovanskými Venety, jejichž vojenská porážka pak mohla usnadnit šíření obyvatelstva černjachovské kultury na sever, jak ukazuje přehled kolonizační historie.

Slované

Gótský tlak zmizel, jakmile r. 375 vtrhli do stepí Přičernomoří Hunové (*obr. 5*). Gótská společnost Tervingů a Greutungů se rozpadla, několik let zuřila válka skupin dotčených území na způsob všichni proti všem, dokud je Hunové nepřipojili ke svému kmenovému svazu. Ta část gótských Tervingů, která neutekla k Římanům, vpadla pod vedením Athanaricha do sarmatského Caucalandu někde v jihovýchodních Karpatech (*Wolfram 1979, 80–81*), góští Greuntunzi pod vedením Vidimira-

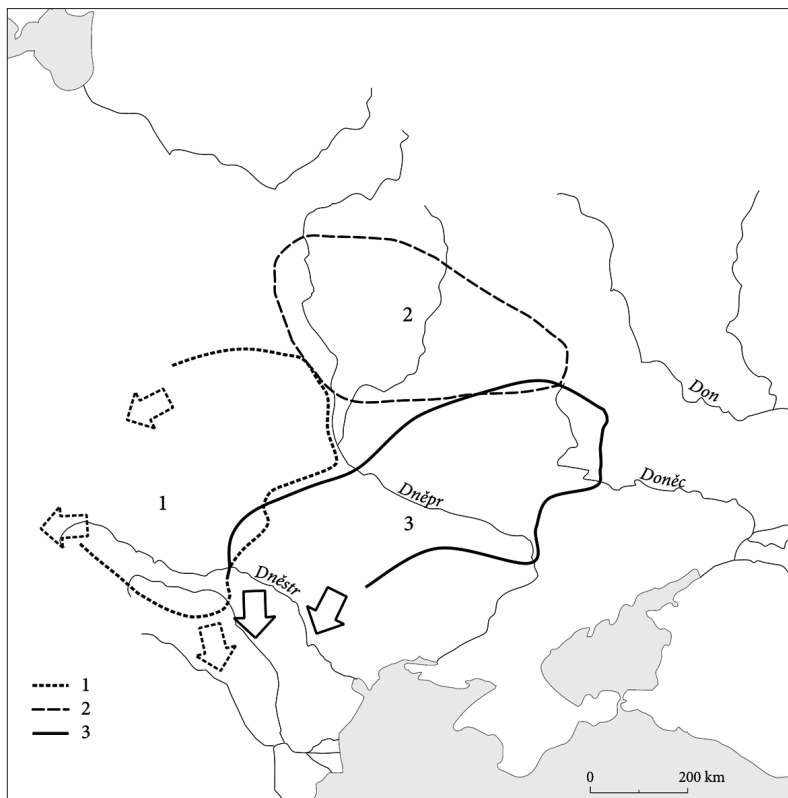

Obr. 5. Praslované v 3. a 4. století. 1 – kyjevská kultura, 2 – černjachovská kultura, 3 – vojenské pochody Hermanarika k Baltu a Volze, 4 – vpád Hunů, 5 – přesun Antů.

Fig. 5. Early Slavs in the 3rd and 4th centuries. 1 – Kiev culture, 2 – Chernyakhov culture, 3 – military marches of Ermanaric towards the Baltic Sea and Volga, 4 – invasion of the Huns, 5 – movement of the Antes.

Vinitharia pak na území Antů, příslušníků alansko-osetinské skupiny národů mezi Donem a Kavkazem (Wolfram 1979, 311n.). Na tom prostoru zmiňuje Anty už Plinius (*Naturalis historia* VI, 35). Ústup Gótů na periferii prostoru někdejší černjachovské kultury, na západ do Panonie a dále také na jihovýchod na Kavkaz ukazuje Tejralova mapa distribuce plechových přezek a opaskových kování, jež zachytila zřetelnou změnu v prostoru osídlení na konci 4. stol. (citováno podle Bierbrauer 1992, Abb. 8). Gótský útok mohl být proto důvodem, který zapříčinil antské přesídlení (obr. 5) do stepí mezi Dněprem a Dněstrem, kde se poté do 6. stol. slavinizovali. Nějak podobně si můžeme představit slavinizaci Chorvatů, jestliže íránské osobní jméno Horoathos na antickém nápisu z Tanaisu při ústí Donu je opravdu prvním zápisem jejich jména (Bezlej 1976, 205); také Katičić (1993, 47) pochybuje o jeho íránském původu.

Ústup Gótů z velké části vyprázdnil prostor jižně od území kyjevské kultury, především se tam však zhroutil jejich moc. Nová, hunská byla pak hospodářsky zcela jinak zaměřená a také okamžitě připravená uzavřít kmenové svazky. Z pohledu současného poznávání etnogeneze Slovanů tak nepřekvapují údaje o obyvatelích Panonie v polovině 5. stol., kteří jedli proso, pili nápoj z medu – *medos* a jiný z ječmene – *kamos*, měli pohřební obřad – *stravu*, hovořili jazykem, který nebyl hunský, ani gótský, ani latinský. Na to všechno upozornil už Niederle (1905, 135n.), který v nich, ne bezdůvodně,

Obr. 6. Slované v 5. stol. a částečně později. 1 – kultura s keramikou pražského typu, 2 – koločinská kultura, 3 – pěnkovská kultura.

Fig. 6. Slavs in the 5th century and later. 1 – Prague-type culture, 2 – Kolochin culture, 3 – Penkovka culture.

viděl Slované. Archeologicky nejsou tito Slované ještě prokázáni. Možné jde o Slované, kteří už předtím žili v gótském kmenovém svazu a ve svém materiálním projevu se srovnali s okolím.

Konec 4. stol. je přelomem v osídlení prostoru rozvodí Dněpru a Donu. Staré obyvatelstvo se odstěhovalo, pravděpodobně na jihozápad, do prostoru levobřeží Dněpru, kterou opustilo obyvatelstvo černjachovské kultury. Tady se formuje raně slovanská kultura (obr. 6) typu Pěnkovka (*Oblomskij 1991, 124n.*). To naznačuje řešení, že významnou část obyvatelstva pěnkovské kultury představují přesídlenci z rozvodí Dněpru a Donu. Do severní části prostoru, který opustili, podle analýzy *Oblomského (1991, 122–123)* přišli nositelé kyjevské kultury ze skupiny při Desně, kteří už vykazují všechny znaky raně slovanské koločinské kultury (obr. 6).

Především v ukrajinské archeologii je pevně zakotven model, jenž vysvětluje vznik třetí raně slovanské kultury, tj. kultury s keramikou pražského typu (obr. 6), jako genetické pokračování pozdně černjachovské skupiny nalezíšť, která by přežila na území zubrecké skupiny, nástupce poleské skupiny zarubinečské kultury (*Baran 1990; Kozak 1992*). Podle tohoto modelu by existoval jaksi dvojitý zdroj raně slovanských kultur: kyjevský a černjachovský. Vzhledem k tomu, že nalezíště, která by model dokazovala, jsou neúplně publikovaná, je možné jen upozornit na některé důkazní slabiny, které ukazují, že se domnělá „černjachovská“ nalezíště typu Teremcy odlišují od pravých černjachovských nalezíšť stejného území ve stavebnictví, keramice, pohřebních obyčejích, a dokonce

stratigraficky připadají mladšímu období (Pleterski 1995, 552). Zjevný je také rozdíl v půdorysech sídlišť (Vakulenko – Prihodnjuk 1985). To všechno není možné vysvětlit kontinuálním modelem, ale pouze příchodem nového obyvatelstva, a to, jak ukazuje keramika, z území kyjevské kultury. Podle zatím nejpřesnější analýzy polských nádob pražského typu také Parczewski (1993, 65) dospěl k názoru, že jejich původ nejpravděpodobněji leží v kyjevské kultuře. Zavedení kamenných pecí by bylo možná důkazem, že nově příchozí Slované narazili na starousedlické obyvatelstvo a od něj přejali tuto stavební novinku. Na přítomnost starousedlíků by ukazoval také nález hrnčířské dílny ve vsi Gluboke, kde byly v hrnčířské peci nalezeny nádoby římsko-provinciálních forem, ve stavbě samotné pak nádoba pražského typu (Baran – Prihodnjuk 1990, 236).

Dněsterská skupina domnělých „pozdně černjachovských“ nalezišť typu Teremcy je tedy skutečně skupinou závěrečné fáze kyjevské kultury, která je současně počátkem tří raně slovanských kultur: penkovské, koločínské a s keramikou pražského typu (Těrpilovskij 2005). Hunský vpád, který vyhnal Góty, vytvořil na severním a severozápadním obvodu černjachovské kultury prostor, který obsadili Slované. Tím začalo dlouhotrvající slovanské šíření, které využívalo postupného ustupování germánských národů (Godłowski 2000, 130–166; Parczewski 2005, 71, obr. 3). S dobýváním nových území se kulturní rozdíly mezi Slovany stále zvětšovaly a k většímu sjednocení nemohly pomoci ani vnitřní migrace (např. Leciejewicz 1988). Stupeň kulturní jednoty z doby kyjevské kultury již nebyl nikdy dosažen, praslovanština se začala rozpadat. S uvedeným vylíčením dějů je pozdější nástup západní skupiny praslovanštiny a ještě pozdější nástup jižní skupiny, jenž následoval po zhroucení byzantské obrany na Dunaji, v souladu.

Starousedlíci, nově usazení, jazyk. Migrovali Slované vůbec?

Na tomto místě je třeba doplnit ještě několik dodatečných konceptuálních vysvětlení. Výše jsme začali s otázkou, kdo jsou Slované, a z ní také jsme vyvodili pravděpodobnou odpověď na otázku, kde se objevili, či, jinak řečeno, kde, jak a kdy se objevil jejich jazyk. Vše je samozřejmě svázané s otázkou „odkud jsou Slované“, o které diskutuje nejvíce badatelů o raných Slovanech. Na tomto místě se musíme spokojit se zjednodušeným představením tří hlavních konceptů. Již tradičně existují, prolétají se a vzájemně si odporují autochtonní a alochtonní přístupy. Podle prvních jsou Slované na nějakém území starousedlíci, podle druhého konceptu se usadili nově a jsou ve vztahu ke starousedlíkům přistěhovalci. Ke kterému z přístupů patří ten který interpretační model, je samozřejmě závislé na stanovišti jeho autora. Výše představený model je např. pro Ukrajince autochtonní, pro ostatní ale alochtonní (pro poučený přehled názorových sporů mezi autochtonisty a alochtonisty viz Sułkowski 1985). Pod vlivem anglosaských antropologických konceptů se pak vyskytuje ještě třetí přístup, podle něhož se po Evropě Slované nešířili jako biologický fenomén, nýbrž pouze kulturní model způsobu života, přičemž jeho součástí byl i společný jazyk (např. Barford 2001; Curta 2001; 2008; 2010; 2010a; Dzino 2008; 2009). Slabinou tohoto konceptu je to, že se v první řadě zabývá mechanismy přenosu kulturního modelu, mnohem méně pak jeho zdrojem. Druhý problém tkví ve špatné znalosti materiálu, která v kombinaci s nebezpečnou snadností plné relativizace analytických a interpretačních předpokladů následně dochází do zcela svévolných arbitrárních interpretativních závěrů. Ty dobře popíší svého autora, špatně pak předmět studia (Sokol 2011).

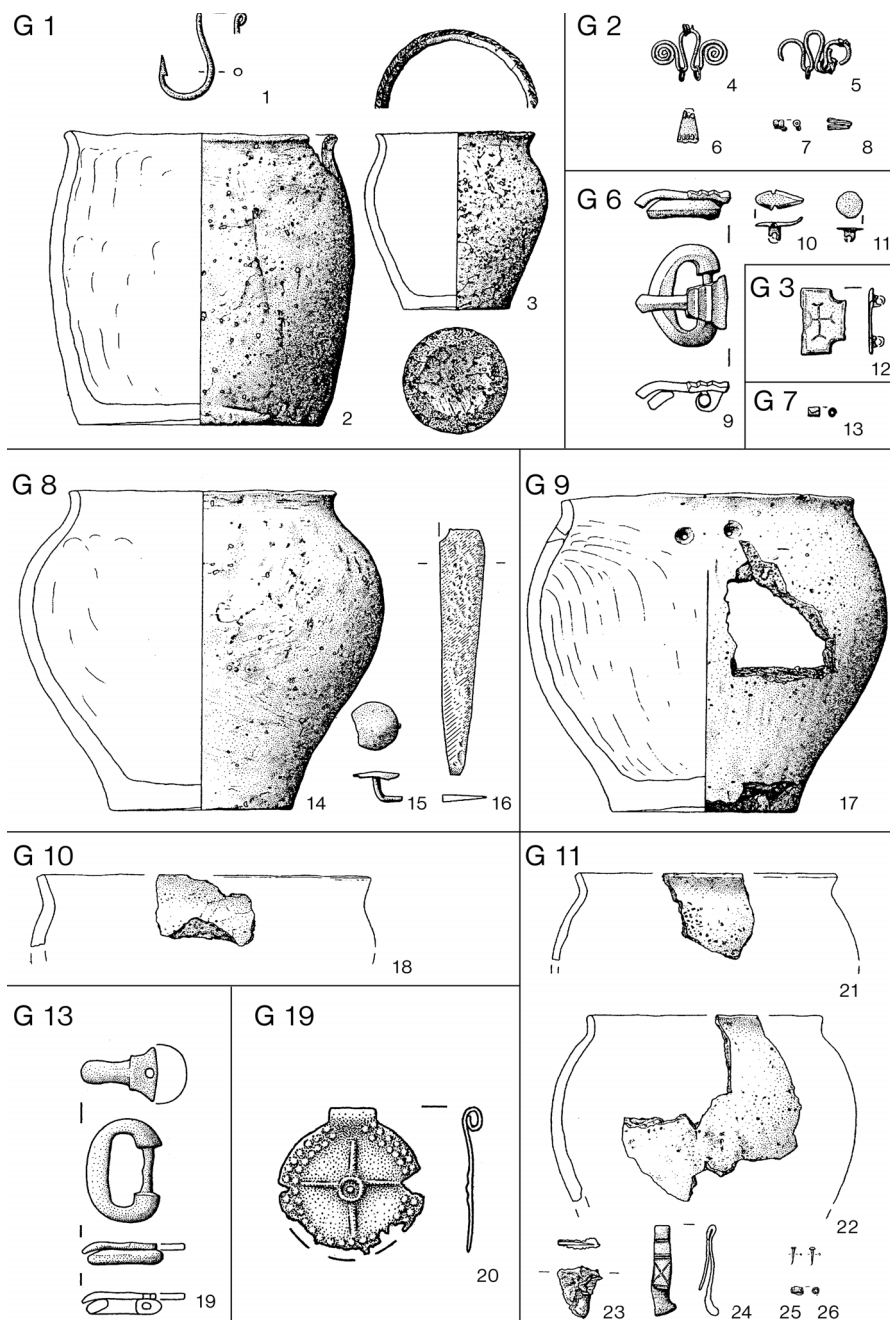
Jelikož je mým úkolem také nabídnout vysvětlení, odkud se objevili Slované ve vnitrozemí severovýchodního Jadrana, nesmím mlčet k nedávnému provokativnímu tvrzení F. Curty, „že se Slované nemuseli přistěhovat z nějaké vzdálené *Urheimat* (pravlasti), aby se stali Slovinci a Chorvaty“ (*the Slavs did not have to migrate from some distant Urheimat in order to become Slovenians and Croats*: Curta 2010), v jiné variantě „Slované nemuseli odejít z žádné *Urheimat*, aby se stali Čechy a Moravany“ (Curta 2008, 682). Také toto tvrzení je pouhou úpravou prvotního výroku, že Slované byli „identita, která se formovala ve stínu Justinianových pevností a ne v pripjatských mokřinách“ (*an identity formed in the shadow of Justinian's forts, not in the Pripet marshes* – Curta 2001, 350). Všechna tři tvrzení jsou odvozená z týchž výzkumných konceptů, o čemž nemůže být pochyb. Právě proto ne, že mladší dvě opakuji formulace a závěry té starší. Také proto ne, že mladší dvě mají stejné

formulace úvodní části. Zajímavější je, že jsou strukturou totožné v celku, především pak vzbuzuje pozornost to, že jsou stejné také ve všech klíčových formulacích závěrečné části. Konečně to pak může znamenat především jedno, totiž že Curta stanovil výsledek analýzy dříve, než ji udělal, že tedy coby výsledek nabízí svůj počáteční předpoklad. V obou mladších případech byl jeho postup stejný. Na svévolně vybraných nalezištích svévolně interpretuje svévolně vybrané předměty a zkouší vytvořit svou lokální chronologii archeologických nálezů, která bude pozdější než doba prvních zmínek o Slovanech podle písemných pramenů v daném prostoru. Takto získaný virtuální výsledek mu poté dává manévrovací prostor, ve kterém se řídka předslovanská toponyma stávají důkazem plného následného trvání starousedlického obyvatelstva. To podle Curty v určitém okamžiku jednoduše změnit jazyk a začne hovořit slovancky, možná kvůli zásahu Avarů (*Curta 2008; 2010; 2010a*).

Curta se mýlí již při své pozdní chronologii nálezů. V poslední době raně středověká archeologie zkouší zvýšit objektivnost svých datací pomocí různých přírodovědných datačních metod (např. *Brather 2005, 527–531; Dulinicz 2006, 39–64; Gavrituhin 2005, 403–404; Pleterski 2010, 85–176*). Datace metodou radioaktivního uhlíku ^{14}C se množí také ve Slovinsku, Rakousku, Chorvatsku. Proto data Curta zahrnul do svého diskusního příspěvku, přičemž použil pouze třetinu těch, které mu byla v době psaní článku k dispozici. Ze způsobu, jak je pojednává, jsou vidět jeho rozpaky při práci s nimi, především pak jasně ukazuje, že si neuvědomuje přírodní kalibrace, a zejména nepoměřuje mezi historickým stářím vzorků a datačními rozpětími, které kalibrace poskytuje (srov. *Curta 2010, 318–322; 2010a, 32–36; Michczyński 2007; Pleterski 2010, 86–87, 126–127*). Proto si k výsledku pomáhá se sice jednoduchou, ale zavádějící arbitráží, tedy svévolným určením.

S ohledem na výrazně větší počet datovaných vzorků a s pomocí nové metody ošetření vztahu mezi definovanou skupinou archeologického materiálu a mezi datačními rozpětími vzorků z náleзовých kontextů materiálu té skupiny bylo možné prokázat, že se v ruce lepená a z velké části nezdobená keramika v níže pojednávaném prostoru (přesněji řečeno v severovýchodním Slovinsku) objevuje nejpozději už r. 584 (*Pleterski 2010, 127–129*). Jde do značné míry o sídlíště, která tehdy vznikala nově, kde taková keramika převažuje, nebo je dokonce jediným typem keramiky. Upozornit je třeba také na takové nádoby, jako jsou urny na pohřebišti Großprüfening u Řezna, jež kovové předměty (*obr. 7*) dobře datují do 2. pol. 6. a na začátek 7. stol. (*Eichinger – Losert 2004; Losert 2007–2008, 317–323; 2011*). To vše samozřejmě zcela popírá Curtovo tvrzení, že neexistuje žádný důkaz k tomu, aby se datovalo do 6. stol. jakékoliv sídlíště nebo pohřebiště, které by bylo svázané se „slovanskou“ kulturou, popř. s kulturou s keramikou pražského typu (*Curta 2010, 322; 2010a, 35*). Aktuální hranice r. 584 se (náhodně nebo ne) shoduje s avarsko-slovanským obsazením Sirmia r. 582. Tuto událost považoval za přelom v slovanském osídlování už *B. Grafenauer (1988, 328)*. Možná další nálezy a nové laboratorní datace posunou hranici z r. 584 do ještě staršího období. To už ukazují vzorky z Großprüfening z hrobu č. 11, kde je horní hranice kalibrovaného časového rozpětí (95,4 % spolehlivosti) r. 546, a z hrobu č. 20, kde je touto hranicí se stejnou spolehlivostí r. 569 (*Losert 2011, 489*).

Ačkoli máme důkazy, že se kvůli hospodářskému kolapsu nejpozději na konci 6. a na začátku 7. stol. ve východních Alpách u starousedlíků rozmohlo jednoduché hrnčířství, ojediněle dokonce lepení (*Pleterski 2010, 139–141; Modrijan 2011, 209–212*), vůbec to neznamená kompletní opomenutí hrnčířského kruhu a celkové zjednodušení tvarů nádob. V souladu s Curtovým modelem bychom výskyt takové keramiky museli vysvětlit rychlou technologickou změnou ve směru do hlubokého pravěku, a to kvůli přání starousedlíků, kteří by napodobili sousedy za vzdáleným Dunajem a za ještě vzdálenějšími Karpaty, a proto by zcela opustili své dosavadní znalosti. Lidé ve východních Alpách lepené hrnce navíc v poměrně krátkém čase opustili (*Pleterski 2010, 129*) a nádoby poté (podle Curty opět?) vyráběli pomocí hrnčířského kruhu. Vývoj událostí podle Curtova modelu by byl podobný rozhodnutí, že se na půlstoletí staneme negramotnými, protože naši sousedé jsou negramotní, a potom změním názor a opět začneme psát. V daném čase a prostoru se nám zdá podle principu Ockhamovy břitvy jako jednodušší a logické vysvětlení výklad, podle kterého se usídlí skupiny nového obyvatelstva, které má jiné znalosti než starousedlíci. Zjednodušeně můžeme hovořit o starousedlických Vlaších (viz dále) a nově usazených Slovanech. Výhody hrnčířského kruhu byly natolik přesvědčivé, že tuto část vlašského hrnčířství nově přichází obyvatelé rychle

Obr. 7. An den Klostergründen, Großprüfening, Řezno, Německo. Předměty z žárových hrobů (podle Eichinger – Losert 2004, Abb. 113, 114; Losert 2007–2008, Abb. 7, 8).

Fig. 7. An den Klostergründen, Großprüfening, Regensburg, Germany. Objects from cremation graves (after Eichinger – Losert 2004, Abb. 113, 114; Losert 2007–2008, Abb. 7, 8).

převzali. Tím se potvrzuje model přejímání hrnčířských znalostí, který jsme představili před několika lety (*Pleterski – Belak 2002*; v podstatě přesně stejně shrnuje také *Lehner 2009*, 150–156).

Dále Curta tvrdí, že jinak neexistuje náznak toho, v jakém jazyce komunikovalo obyvatelstvo sídlišť ze 7. a 8. stol., která byla nedávno zkoumaná v severním Slovinsku a také v severním Chorvatsku, že se pouze **předpokládá** (zdůraznění F. Curty), že hovořilo slovansky (*Curta 2010*, 322; *2010a*, 35). Pokud ponecháme stranou skutečnost, že je naše chápání minulosti v hermeneutickém smyslu tak či tak vždy jen množstvím předpokladů (a proto sem spadají také všechna Curtova tvrzení!), pak máme k dispozici také vynikající indicie o jazyku, kterým hovořili noví přesídlenci ve východních Alpách v 7. století. „Zapsali“ ho totiž do prostoru. Toponyma jsou součástí kulturní krajiny, archeologické nálezy pak její utváření datují. Holistický mikrореgionální výzkum „Bledského kotu“ v severozápadním Slovinsku totiž ukázal, že se k vlašským starousedlíkům přistěhovali Slované, kteří pak, coby noví hospodáři a vlastníci území, svůj majetek reorganizovali a pojmenovali, a také že se ta toponyma díky sídelní a hospodářské kontinuitě dochovala dodnes. Tato toponyma jsou ve velké většině nesporně slovanská, dnes slovinská (*Pleterski 2011*). Slovanská toponyma se na Bledu objevila v 1. čtvrtině 7. stol. (*Pleterski 2010*, 161–168; *2011*, 72–145).

Všechno výše uvedené navzdory všem možným námitkám ukazuje, že Slované prostor při severovýchodním Jadranu obsadili. Stále ještě je oprávněné hovořit o šíření Slovanů. Slované migrovali!

Kde se vzal dostatek Slovanů

Pokud přiznáváme, že Slované migrovali, musíme vyřešit problém, jak mohli ve staletích po hunském vpádu do Evropy osídlit tak ohromné území, ačkoliv bylo jejich územní východiště tak malé (viz výše). Objeví se základní demografický problém: odkud pocházelo tolik lidí pro osídlení tak velkého prostoru? Už S. Kurnatowski vedle velikosti východního území zdůraznil délku období šíření a asimilační sílu Slovanů. V druhém případě měl na mysli především jazykovou asimilaci. Její mechanismy jsou samozřejmě velmi pestré, každopádně závisejí na intenzitě působících sil: populační, hospodářské, politické, rodinné, kulturně-ideologické. Začátek jejich činnosti si pak není možné představit bez fyzické účasti alespoň malého počtu prvních mluvčích jazyka, který potom převažuje (stručný přehled *Kurnatowski 1979*, 466–470). Někdo musel přijít na nové území, ačkoliv neměl žádné povědomí o tom, který dnešní výklad tím potvrdí nebo popře. Jelikož Kurnatowski vzal za východisko svého populačního výpočtu velmi krátký čas šíření, které by trvalo pouze 100 let, nanejvýš 200 let, dospěl k závěru, že východní území Slovanů nemohlo být malé (*Kurnatowski 1979*, 466–472). Dnes je možné odhadovaný čas šíření na západ a jih prodloužit na 400 let (viz níže) a můžeme zvýšit sílu asimilace (viz níže), což konečnou značenou výrazně menší východní území a eliminuje zřejmý rozpor.

Hunové způsobili posun Germánů na západ. Římské císařství se hroutilo. Koncem 5. stol. Slované obsadili jihovýchodní Polsko, o dvě staletí později postavili své domovy ve východním Německu a kolem r. 800 založili sídliště v dnešních předměstích Hamburku (srov. *Donat 1980*, 157–158, Karte 3). Do konce 6. stol. osídlili Čechy a Slovensko, společně s Avary po r. 568 na základě smlouvy s Langobardy obsadili langobardskou Panonii. Už v polovině 6. stol. jim patřilo Rumunsko. V 2. pol. 6. stol. pravidelně plenili byzantské provincie Balkánu, kolem r. 600 se objevili u bran Itálie. Byzantský císař Herakleus v 1. pol. 7. stol. zkusil z nepřátel udělat spojence a smlouvou jim umožnil nastěhovat se do zázemí dalmatských měst, do kterých utekli zbylí románští starousedlíci. Už v 2. čtvrtině 7. stol. vznikaly slovanské hroby v slavné Olympii na Peloponésu (*Katičić 1993*, 37–50; *Pleterski 1999*; *Vida – Völling 2000*, 91–95; *Dulinicz 2006*, 275–287; *Fusek – Zábajník 2010*). A tak na konci 8. stol. Slované žili na prostoru od Baltu k Peloponésu, což byl následek několika-staleté migrace. Spolehlivě se však neobjevili odnikud v ohromném množství, jak se zdálo některým jejich současníkům a některým současným badatelům.

Navzdory výše uvedeným překážkám interpretačního potenciálu třetího konceptu jej nesmíme zanedbávat, protože pomáhá objasnit způsob kulturní adaptace a asimilace. Jako nejúspěšnější výzkumná strategie se pak ukazuje současné využití všech třech konceptů (viz níže).

Stát se Slovanem

Příznačná je velká asimilační síla Slovanů, díky níž si časem připojili většinu Baltů, četné finské kmeny a další sousedy (např. Anty, Chorvaty a Bulhary), částečně pak také zbytky římských a germánských starousedlíků, na které narazili. Bez schopnosti asimilace si lze těžko vysvětlit nejen velikost území slovanského osídlení, ale také tak rychlé a úplné zmizení Avarů z historie poté, co je Frankové vojensky a politicky zničili (Pohl 1988, 327–328). V čem mohla být asimilační síla lidí, kteří žili (podle kritérií dnešní archeologie, pokud ignorujeme použití kovů) v podstatě na úrovni počátku neolitu: s jednoduchým zemědělstvím, jednoprostorovými obydlími, s nejjednodušším hrnčířstvím, nestratifikovaným hospodářstvím a společností?

Jde o důležité téma, které v odborných diskusích citelně chybí. Proto v současné době mohou poskytnout pouze náčrt některých výzkumných myšlenek. O četných vztazích Slovanů a asimilovaných se můžeme spíše dohadovat. Je málo pravděpodobné, že by byli Slované hospodářsky silnější (srov. výše). V určitých okamžicích a krajích měli politickou převahu. V každém případě je třeba zdůraznit jejich mimořádně silnou duchovní kulturu (Belaj 2007; Katičić 2008; 2010; 2011). To se ukázalo zejména ve styku se zbídačeným obyvatelstvem území někdejšího římského císařství, kterému římský stát oplatil připojení k užší společnosti římským občanstvím, jež se časem stalo bezcenným; nesvobodné přitom vůbec nezmiňujeme. Přitom křesťanství se svým univerzalismem rozbito starou duchovnou vazbu lidí a prostoru, který je přežil. Ve společných okamžicích úzkosti se takovým lidem mohlo zdát, že jim křesťanský bůh nepřinesl dobré životní podmínky. Potom se mohl stát slovanský způsob života, který neznal daně a který měl zjevně účinnou magii pro řízení přírody a života obecně, atraktivním řešením pro životní těžkosti.

Byzantská vojenská příručka *Strategikon* z konce 6. stol. uvádí, že Slované zajatce nedrží ve stálém otroctví, ale že jim po určitém čase dají na výběr, zda se výměnou za výkupné vrátí domů, nebo zda zůstanou jako svobodní mezi přáteli (Strategikon, XI 4.4). Ten údaj se často objevuje v diskusích o (ne)existenci vojenské demokracie u Slovanů (Curta 2001, 312–318). Pro naši diskusi je pak významný proto, že ukazuje svobodné a přátelské soužití Slovanů a původních obyvatel v lokální slovanské komunitě. Odtud dále byly nejméně dvě cesty. Jednu ukazuje příklad zajatců z Balkánu, kteří do ca. r. 680 v avarské jižní Panonii tvořili zvláštní skupinu se svým jménem *Sermesianoí* (Pohl 1988, 217–218; Werner 1989, 19–23). Něco takového by bylo možné také na slovanském území a mohlo významně přispívat k životu Vlachů blízko Slovanů a mezi nimi (viz dále). Možná ještě zajímavější pak je druhá cesta: plné začlenění do slovanské společnosti, tedy stát se Slovanem.

Pokud byly základní politické jednotky, ve kterých Slované realizovali své životní zájmy, opravdu *župy* (viz výše), potom se jedinec stal Slovanem tím, že se zařadil do společenství *župy*. Nemůže být pochyb o tom, že šlo o jedinečný právní akt. O jaký akt se jednalo, pak můžeme odvodit z historie jeho následků (*Wirkungsgeschichte*).

Výborně jsou následky dokumentované v župě Poljica v Dalmácii poblíž Splitu. Ta kvůli výjimečným okolnostem, které trvale vládly na styku tamějších rozličných kulturních a politických teritorií, přežívala jako autonomní politický subjekt nepřetržitě od raného středověku do začátku 19. století. Slovanská *župa* s podobnou kontinuitou je unikátní. Život v *župě Poljica* upravovalo zvláštní poljičské právo, které zahrnovalo četné přežitky z mnohem starších dob. To právo bylo jako *Statut poljički* zapsáno už r. 1322, dodnes se zachoval rukopis z doby kolem r. 1515, který představuje redakci z r. 1485, jenž samozřejmě přejímá také starší redakce (Pera 1988, 403–410).

Zde krátce pojednáme termín *vrv*, který vystupuje v *Statutu*. Najdeme ho také v staroruském zákoníku *Pravda rus'skaja* z 11. století. Tam znamená jednotku společensko-teritoriální organizace, zatímco Pera míní, že poljičský *vrv* znamená typ příbuzenské vazby, která by byla starší než teritoriální význam *vrvi* v Pravdě Ruské (Pera 1988, 544). Vysvětlení, které ve skutečnosti spojuje oba významy, podal Jaroslav D. Baran, který kromě toho dodal také archeologický důkaz. Na ukrajinském sídlišti Rašktiv I ze 7. až 8. stol. si všiml pravidelného rozmístění obydlí. Takové uspořádání potom konstatoval také na četných dalších sídlištech. Vysvětlení našel v Pravdě ruské a v *Statutu poljičkém* a dospěl k závěru, že jde o symbolický prostorový obraz rodinných vazeb, které provazem vytvořily linii, jež stejně jako příbuzenství spojuje jednotlivé rodiny v jejich obydlích (Baran 1992; 1997). Slovo *vrv* (šňůra, provaz) má ve skutečnosti tři významy: sociální, teritoriální a provaz jako předmět.

Použití termínu *vrv* ve *Statutu* pak poví ještě více. Fráze *vrv pojati* v 62. článku (Pera 1988, 462) ukazuje, že jde o materiální použití šňůry, ačkoliv v symbolickém významu. *Pojati* (honit) totiž pramení z praslovanského **pod'ati*, což je opakované slovo od praslovanského **poditi*, což pak prvotně znamenalo „napínat, roztahovat“ (Snoj 1997, 459 a 463). *Vrv pojati* má proto v *Statutu* nejpravděpodobněji starý význam „roztahovati šňůru“, tedy provazem měřit prostor. To samozřejmě nepopírá účel, že při tom šlo o kontrolu příbuzenství (Junković 1968, 113; Baran 1992, 137). V článku 80a je zmíněna *družina vrvitja* (rodina od provazu), 36. článek pak zcela jasně mluví o tom, že existuje *brat prisni* (pravý bratr) a *brat ne prem prisni* (ne tak docela pravý bratr), že je první *brat bližnji* a že druhý *brat vrvni* (Pera 1988, 434, 436, 484). Oba typy bratrů jsou ve velké míře právně sjednoceni, *vrvni* bratři jsou o něco méně chráněni. Samozřejmě můžeme rozdíl mezi oběma typy bratrů objasnit rozdílem mezi bližším (*brat bližnji*) a vzdálenějším příbuzenstvem. Avšak protiklad *prisni* < *vrvni* ukazuje starší stav, kde byl *prisni brat* pokrevním bratrem, *vrvni brat* pak bratrem po provaze. Pokud k tomu dodáme ještě Perovo zjištění, že vztah obyvatel Poljice k jejich vlastnictví půdy byl primárně emocionální, že k němu měli skoro mystický vztah jako k své potravinové základně a základu svého přežití (Pera 1988, 290) a že byli rodní bratři po své matce svázáni rodným provazem – pupeční šňůrou (Pera 1988, 150), potom je symbolika šňůry zcela jednoznačná. Tak jako druží pokrevní bratry pupeční šňůra s matkou, která jim dala život, tak spojuje bratry po provaze šňůra s matkou zemí, která jim dává život. Slované si svůj prostor upravili pomocí šňůry, jak ukázal Baran (viz výše). Používala se už v raném středověku, s ní byl v jihovýchodních Alpách např. upraven prostor Bodešče na Bledu (Pleterski 1996, 179) a Police na Cerkljansku (Pleterski 2006, 52). Všichni, kteří při tom společně drželi šňůru (*vrv*), se stali *vrvnimi* bratry. To byl právní akt, který snadno přičlenil cizince k společenství jakožto rovnoprávného člena, nezávisle na jeho pokrevním původu. Tak se mohl stát Slovanem.

Slované a Vlaši v slovinské ústní tradici

V závěrečné části upozorním na výjimečný potenciál informací, které se skrývají v ústní tradici. Jelikož jde o ústní pramen, historici se mu zdaleka vyhýbají. Ústní tradice jako pramen poznání historie má totiž četné slabiny a pasti (srov. Vansina 1985). Ale pokud jsme si těch slabín vědomi a vyhneme se jim, potom můžeme získat cenné informace, neboť lidová tradice uchovává, stejně jako jazyk, četné vzpomínky na méně či více vzdálenou minulost.

O možnostech historického výkladu ústní tradice na příkladu slovinského materiálu psala Katja Hrobat (2003, 41–43; 2010, 13–15): jedna z charakteristik ústní tradice je to, že nemá časovou hloubku, protože odlišuje pouze dnes a kdysi. To je negativní stránka lidové tradice. Pozitivní stránka je ta, že je velmi citlivá na vše, co se v daném prostoru děje. S ohledem na cíl sdělení spadá ústní tradice mezi zprávy. To jsou prameny, které mají za cíl podat potomkům nějaký obraz o minulém dění (Grafenauer 1960, 258). Podle obsahu jde o subjektivní pramen, jehož pravděpodobnost proto prověřujeme v konfrontaci s jinými prameny, které zanechal ten samý historický proces (Pleterski 2001). Avšak ústní tradice má také charakter zbytků. To jsou prameny, které nemají žádný oznamovací smysl, které vznikly jako bezprostřední součást některého minulého procesu (Grafenauer 1960, 258). Informace, které z nich získáme, jsou proto poměrně objektivní, ačkoliv přitom nevyhnutelně zanedbáme subjektivní hledisko badatele. Zajisté musíme ústní prameny pojednávat jako zbytky, musíme je zasadit do prostoru. Prostor a vazba s ním jsou totiž danosti, které jsou jen obtížně předmětem záměrné manipulace.

Zde nás bude zajímat otázka slovanského prisídlení, které je svázané se vztahem mezi Slovany a Vlasy. Obsáhlé téma alpsko-balkánských Vlchů musíme alespoň krátce zmínit, neboť bez nich jednoduše není možné rozumět ani začátkům slovanského osídlení jižně od Dunaje, ještě méně pak historii tohoto prostoru ve všech stoletích do současnosti.

Slovo Vlach budeme používat tak, jak ho představil již Milko Kos: označení Vlach pro Římana získali Slované od Germánů již v zakarpatské vlasti. U Germánů znamená *walh* (starohornoněmecky *walah*, středoněmecky *walh*) keltského souseda na západě. Jeden z keltských kmenů jsou Volkové (Volcae). Později pak je *walah* – *walh* pro Germána Říman a obyvatel římského státu vůbec.

S ostatními také Jižní Slované převzali označení *vlah* a jím začali jmenovat Římany a pak také romanizované a neromanizované obyvatele, na které při usazování narazili v Podunají a na Balkáně, konečně pak také románské obyvatelstvo Apeninského poloostrova, v Alpách a vůbec na západě (Kos 1939, 226–227).

Zejména v západním Slovinsku je mnoho ústních tradic, které popisují Vlchy, jejich život a soužití se Slovany (Pleterski 2005). Pro typ témat, jimiž se zabýváme výše, je pak mimořádně ilustrativní tradice o vzniku vsi Police nad řekou Idrijcí, právě v západním Slovinsku. Zkrácený zápis příběhu známe už z 19. století. „Také Poličané u Šentvidské hory musejí být odjinud příslé obyvatelstvo, neboť mají od Tolminců zcela odlišný typ. Lidé je jmenují ‚cigane‘ a říkají, že přišli do Police po tom, co celou ves usmrtil mor.“ (Rutar 1882, 80).

Pouze v zápisu celého příběhu se pak dozvíme některé významné podrobnosti. „Ves byla kdysi velmi oblíbená, potom přišel mor. Zemřeli všichni vesničané kromě jednoho, který chodil plakat na Žubršk (pahorek na kraji dnešní vesnice). Údolím přišli Cigani a ptali se ho, proč pláče. A on řekl: „Já jsem pochoval všechny do posledního. Kdo pohřbí mě, až umřu?“ Řekli: „Pak my ostatní se o vás postaráme.“ A potom ti Cigani zůstali tady. Ještě stále jsou ve vsi dvě příjmení od jejich rodin, Makuc a pak Božič.“ (knižně přizpůsobený zápis nářečního zveřejnění: Raziskovalna naloga Police. – Osnovna šola, spomenik NOB, Cerkno 1989, 9).

Podrobná analýza geneze vesnického prostoru ukázala, že jde o starou kulturní krajinu, která byla osídlená už v pravěku. Pramen Lašk, severně od vesnice, hovoří o styku s předslovanskými obyvateli kraje, které noví osídlenci jmenovali (V)Lachy. Celkově je dost opor také pro umístění příběhu o počátku vesnice (Pleterski 2006a). Příchod pravých Romů (cikánů) je před 14. stol. nepravděpodobný. Možná první zmínka Romů ve Slovinsku je z r. 1387 – „Cikán z Lublaně“ (Štrukelj – Winkler 1996, 286). Jestliže k tomu přidáme slavný mor z poloviny 14. stol., který zničil velkou část evropského obyvatelstva, pak se nabízí příběh o Romech, kteří v 2. pol. 14. stol., po velkém moru, osídlí Polici. Tomu odporují údaje tolminského urbáře z r. 1377, které nenavštěvují nějaké spouští ve vsi a celkově ukazují, že se polické rozvržení nezměnilo. Případný mor nebo nějaké jiné neštěstí, které by velmi zpustošilo ves v období od vzniku dosavadních polností, by zanechalo stopy také v rozdělení půdy. Není pravděpodobné, že noví příchozí by nevyužili příležitosti a podle svých potřeb nově nerozdělili pozemky. Polní uspořádání však ukazuje nepřetržitý vývoj od raného středověku do dneška (Pleterski 2006a; 2013). Jak rozumět tomu rozporu, plete se lidové vyprávění? Badatelé souhlasí, že lidové vyprávění silně odráží společenské podmínky, jinak z času vzniku, jinak z času zápisu. Vyprávěči totiž výpověď utvářejí podle měřítek vlastního života, vlastního porozumění (Kropej 1995, 23–24). V tom světle je vysvětlení prosté. Označení *cigani* je mladé. V povědomí lidí zastoupilo nějaké starší, už méně hmatatelné označení pro (etnicky odlišné) cizince, přistěhovalce. To byli ti sami, kteří založili dnešní uspořádání polí. Podle jejich jmen to byli Slované. Je proto nejpravděpodobnější, že na místě dnešní Police existovala starší (v)lašská osada, která pak byla v raném středověku už téměř opuštěna. Možná opravdu kvůli nějaké nemoci. Noví slovanští obyvatelé našli přeživšího vesničana a odlesněný prostor. V očích okolního vlašského obyvatelstva Gory – Šentvitské planiny, na které ukazují hroby na Pečinách (srov. Knific – Svoljšak 1979; Svoljšak 1992, 25–27), pak Slované samozřejmě platili za přistěhovalce.

Zajímavý protiklad „my <> cikáni“, který ukazuje pojednáváný příběh a který by byl podle naší analýzy totožný s protikladem „Vlaši <> Slované“, pak znamená ještě, že většinová „my–vědomí“ v té části Slovinska pramení ještě z vlašské, starousedlické tradice. Tím jsme potvrdili platnost autochtonického interpretativního konceptu. Skutečnost, že se později starousedlíci jazykově slavinizovali, neboť dnes hovoří jedním ze slovinských nářečí, potvrzuje platnost kulturně-asimilačního konceptu. A nakonec to také znamená, že se v lidové tradici zachovala explicitní paměť na příchod slovanského obyvatelstva, což by nebylo možné, pokud by k němu v raném středověku nebylo skutečně došlo. To potvrzuje alochtonní koncept. Celkově proto příklad dokazuje, že ústní tradice vsi Police můžeme objasnit pouze současným použitím všech tří konceptů zároveň. A tímto způsobem bude třeba zkoumat celkovou etnogenezi Slovanů také v budoucnosti.

Literatura

- Babes, M. 1988:* Die Frühgermanen im östlichen Dakien in den letzten Jahrhunderten v. u. Z. Archäologische und historische Belege. In: Frühe Völker in Mitteleuropa, Berlin, 129–156.
- Baran, J. V. 1992:* Slov'jans'ka obščina (za materialami poselennja Raškv I). Disertacija na zdobytja naukovogo stupenja kandidata istoričnih nauk. Kijiv.
- 1997: Slov'jans'ka obščina (za materialami poselennja Raškv I). In: V. D. Baran – R. V. Terpilovskij – N. S. Abašina red., Problemi pohodžennja ta istoričnogo rozvitku Slov'jan. Zbirnik naukovih statej, prisvjačenij 100-riččju z dnja narodžennja Viktora Platonoviča Petrova, Kijiv – L'viv, 176–183.
- Baran, V. D. 1990:* Istoki ranneslavjanskih kul'tur Vostočnoj Evropy v svete retrospektivnogo analiza. In: Slavjane jugovostočnoj Evropy v predgosudarstvenij period, Kiev, 335–362.
- Baran, V. D. – Prihodnjuk, O. M. 1990:* Keramika (Ranneslavjanskije kul'tury V–VII vv. i etnopolitičeskaja konsolidacija Slavjan). In: Slavjane jugovostočnoj Evropy v predgosudarstvenij period, Kiev, 231–238.
- Barford, P. M. 2001:* The Early Slavs. Culture and Society in Early Medieval Eastern Europe. London.
- Belaj, V. 2007:* Hod kroz godinu. Pokušaj rekonstrukcije prahrvatskoga mitskoga svjetonazora. Zagreb.
- Berezanskaja, S. S. 1988:* Ob etničeskoj prinadležnosti černolesskoj kul'tury. In: Trudy V. meždunarodnogo kongressa arheologov – slavistov. Tom 4, Kiev, 12–22.
- Bezljaj, F. 1976:* Etimološki slovar slovenskega jezika. Prva knjiga. Ljubljana.
- Bierbrauer, V. 1992:* Die Goten vom 1.–7. Jahrhundert n. Chr.: Siedelgebiete und Wanderbewegungen aufgrund archäologischer Quellen. In: Peregrinatio Gothica III. Universitets Oldsaksamlings Skrifter 14, Oslo, 9–43.
- Brather, S. 2005:* Die Anfänge slawischer Besiedlung westlich von Oder und Neisse – Początki osadnictwa słowiańskiego na zachód od Odry i Nysy, Archeologia o początkach Słowian. In: P. Kaczanowski – M. Parczewski red., Archeologia o początkach Słowian. Materiały z konferencji, Kraków, 9–21 listopada 2001, Kraków, 527–540.
- Bratulić, J. 1994:* Aleja glagoljaša Roč – Hum. Zagreb – Pazin – Roč.
- Cuntz, O. 1923:* Die Geographie des Ptolemeus. Berlin.
- Curta, F. 2001:* The Making of the Slavs. History and Archaeology of the Lower Danube Region c. 500–700. Cambridge.
- 2008: Utváření Slovanů (se zvláštním zřetelem k Čechům a Moravě). Archeologické rozhledy 60, 643–694.
- 2010: The early Slavs in the northern and eastern Adriatic region. A critical approach. Archeologia Medievale 37, 307–329.
- 2010a: Etnicitet u ranosrednjovjekovnoj arheologiji: Primjer ranoslavenskih nalaza u jadranskoj regiji. Starohrvatska prosvjeta III/37, 17–48.
- Djindjian, F. 2001:* Artefact Analysis. In: Z. Stančič – T. Veljanovski eds., Computing Archaeology for Understanding the Past CAA 2000. BAR International Series 931, Oxford, 41–52.
- Donat P. 1980:* Haus, Hof und Dorf in Mitteleuropa vom 7. bis 12. Jahrhundert. Schriften zur Ur- und Frühgeschichte 33. Berlin.
- Dulinicz, M. 2006:* Frühe Slawen im Gebiet zwischen unterer Weichsel und Elbe: eine archäologische Studie. Studien zur Siedlungsgeschichte und Archäologie der Ostseegebiete 7. Neumünster.
- Džino, D. 2008:* "Becoming Slav", "becoming Croat": new approaches in the research of identities in post-Roman Illyricum. Hortus artium medievalium 14, 195–206.
- 2009: Novi pristupi izučavanja ranog hrvatskog identiteta. Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 41, 33–54.
- Egorejčenko, A. A. 1982:* K istorii naselenija Belorusii v rannem železnom veke. Sovetskaja arheologija 1982/1, 54–61.
- Eichinger, W. – Losert, H. 2004:* Ein merowingerzeitliches Brandgräberfeld östlich-donauländischer Prägung bei Großprüfening. Das archäologische Jahr in Bayern 2003, 98–101.
- Fusek, G. – Zbojník, J. 2010:* Frühslawisches Siedlungsobjekt aus Suchohrad. Zur Problematik der langobardisch-slawischen Beziehungen. In: J. Beljak – G. Březinová – V. Varsik edd., Archeológia barbarov 2009. Archaeologica Slovaca Monographiae. Communicationes, Tomus X, Nitra, 155–180.
- Gavrituhin, I. O. 2005:* Kompleksy pražskoj kul'tury s datirujuščimi veščami. Die Fundkomplexe der Prager Kultur mit sicher datierenden Fundstücken. In: P. Kaczanowski – M. Parczewski red., Archeologia o początkach Słowian. Materiały z konferencji, Kraków, 9–21 listopada 2001, Kraków, 403–461.

- Geary, P. J. 2005: Mit narodov. Srednjeveški izvori Evrope. Ljubljana (The Myth of Nations: The Medieval Origins of Europe. Princeton University Press, 2001).
- Godłowski, K. 1985: Przemiany kulturowe i osadnicze w południowej i środkowej Polsce w młodszych okresie przedrzymskim i w okresie rzymskim. „Prace komisji archeologicznej” PAN, Nr. 23. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź.
- 1992: Germanische Wanderungen im 3. Jh. v.Chr. 6. Jh. n. Chr. und ihre Widerspiegelung in den historischen und archäologischen Quellen. In: „Peregrinatio Gothica III”, Universitets Oldsaksamlings Skrifter 14, Oslo, 53–75.
- 2000: Pierwotne siedziby Słowian. Kraków.
- Grafenauer, B. 1960: Struktura in tehnika zgodovinske vede. Ljubljana.
- 1988: Ob tisočstiristoletnici slovanske naselitve na današnje slovensko narodnostno ozemlje. In: Pavel Diakon (Paulus Diaconus), Zgodovina Langobardov (Historia Langobardum), Maribor, 341–422.
- Hardt, M. 1998: Supan. In: Handwörterbuch zur deutschen Rechtsgeschichte, V. Band, Berlin, 84–88.
- Hrobat, K. 2003: Šembilja na rimskih cestah. O ustnem izročilu in arheoloških raziskavah. Ms. diplom. práce, Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani.
- Hrobat, K. 2010: Ko Baba dvigne krilo. Prostor in čas v folklori Krasa. Zbirka Razprave FF. Ljubljana.
- Junković, Z. 1968: Bilješke uz tekst i prijevod Poljičkoga statuta. Poljički zbornik 1, 105–115.
- Kasparova, K. V. 1981: Rol' jugo-zapadnyh svjazej v processe formirovanija zarubineckoj kul'tury. Sovetskaja arheologija 1981/2, 57–79.
- Katičić, R. 1993: Uz početke hrvatskih početaka. Biblioteka znanstvenih djela 70. Split.
- 2008: Božanski boj. Tragovima svetih pjesama naše pretkršćanske starine. Zagreb – Mošćenička Draga.
- 2010: Zeleni lug. Tragovima svetih pjesama naše pretkršćanske starine. Zagreb – Mošćenička Draga.
- 2011: Gazdarica na vratima. Tragovima svetih pjesama naše pretkršćanske starine. Zagreb – Mošćenička Draga.
- Kazanski, M. 1992: Les arctoi gentes et „l'empire” d'Hermanaric. Germania 70, 75–122.
- Klejn, L. S. 1988: Arheološka tipologija. Ljubljana.
- Knific, T. – Svolfšak, D. 1979: Pečine. Varstvo spomenikov 22, 325–329.
- Kolendo, J. 1984: Wenetowie w Europie środkowej i wschodniej. Lokalizacja i rzeczywistość etniczna. Przegląd historyczny 75, 637–653.
- Kos, M. 1939: Vlasi in vlaška imena med Slovenci. Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo 20, 226–235.
- Kozak, D. N. 1992: Problemi etnokul'turnoi istorii Pivnično-Zahidnoi Ukraini v peršij polovini I tis. n. e. Arheologija 3, 22–32.
- Kozak, D. N. – Pačkova, S. P. 1990: Hronologija i periodizacija (Jugo-vostočnaja Evropa v prvoj četverti I tys. n. e. po arheologičeskim dannym). In: Slavjane jugovostočnoj Evropy v predgosudarstvenij period, Kiev, 85–97.
- Kropej, M. 1995: Pravljica in stvarnost. Odsev stvarnosti v slovenskih ljudskih pravljicah in povedkah ob primerih iz Štrekljeve zapuščine. Zbirka ZRC S. Ljubljana.
- Kurnatowski, S. 1979: Demographische Aspekte hinsichtlich slawischer Migrationen im 1. Jahrtausend. In: B. Chropovský red., Rapports du IIIe Congrès International d'Archéologie Slave, Bratislava 7–14 septembre 1975, Tome 1, Bratislava, 453–475.
- Leciejewicz, L. 1988: Einige Bemerkungen über die Kontakte der Ostsee-Slawen mit nördlicher Rus' im Frühmittelalter. Folia Praehistorica Posnaniensia III, 157–164.
- Lehner, M. 2009: Binnennoricum – Karantanien zwischen Römerzeit und Hochmittelalter. Ein Beitrag zur Frage von Ortskontinuität und Ortsdiskontinuität aus archäologischer Sicht. Habilitationsschrift zur Erteilung der venia docendi für Klassische und Provinzialrömische Archäologie an der Karl-Franzens-Universität Graz.
- Losert, H. 2007–2008: Slawen in der Oberpfalz – eine Bestandsaufnahme. Acta archaeologica Carpathica 42–43, 301–370.
- 2011: Das Brandgräberfeld von Regensburg-Großprüfening und die frühen Slawen in Pannonien. In Gedenken an Marek Dulnicz, Warschau († 2010). In: O. Heinrich-Tamáska Hrsg., Keszthely-Fenekpuszta im Kontext spätantiker Kontinuitätsforschung zwischen Noricum und Moesia. Castellum Pannonicum Pelsonense, Bd. 2, Budapest – Leipzig – Keszthely – Rahden/Westf., 475–489.
- Mačinskij, D. A. 1976: K voprosu o territorii obitanija Slavjan v I–VI vekah – On the area inhabited by the Slavs in the first to sixth century A.D. In: Arheologičeskij sbornik 17, Leningrad, 82–100.
- Mačinskij, D. A. – Tihanova, M. A. 1976: O mestah obitanija i napravlenijah dviženij Slavjan I–VII vv. n. e. Acta Archaeologica Carpathica 16, 59–94.

- Maher, J. P. 1974: The ethnonym of the Slavs – common slavic *slověne. *The Journal of Indo-European Studies* 2, 143–155.
- Maksimov, E. V. 1988: Pro pidosnovu zarubinec'koi kul'turi Seredn'ogo Podniprov'ja. *Arheologija* 62, 1–10.
- 1990: Territorija rasprostranjenija kul'turnyh obščnostej (Jugo-vostočnaja Evropa v pervoj četverti I tys. n. e. po arheologičeskim dannym). In: *Slavjane jugovostočnoj Evropy v predgosudarstvenyj period*, Kiev, 21–30.
- 1991: Aktual'ni pitannja živčennja zarubinec'koi kul'turi. *Arheologija* 1991/4, 3–10.
- Michczyński, A. 2007: Is it Possible to Find a Good Point Estimate of a Calibrated Radiocarbon Date?. *Radio-carbon* 49, 393–401.
- Mimik Prezelj, I. 2002: Sodobna sociologija o problemih etničnosti, narodov (nacionalizmov) in današnja arheologija. *Arheološki vestnik* 53, 385–401.
- Modrijan, Z. 2011: Keramika. In: Z. Modrijan – T. Milavec edd., *Poznoantična utrjena naselbina Tonovcov grad pri Kobaridu*. Najdbe. *Opera Instituti Archaeologici Sloveniae* 24, Ljubljana, 121–219.
- Niederle, L. 1906: Původ a počátky Slovanů jižních. *Slovanské starožitosti*, Díl II., Praha.
- Oblomskij, A. M. 1985: Problema proischoždenija verhnedneprovskogo varianta zarubineckoj kul'tury. In: *Tezisy dokladov soverskoj delegacii na V. meždunarodnom kongresse slavjanskoj arheologii*, Kiev, 35–36.
- 1987: O finale Srednedneprovskogo varianta zarubineckoj kul'tury. *Sovetskaja arheologija* 1987/3, 68–85.
- 1991: Etničeskie processy na vodorazdele Dnepra i Dona v I–V vv. n. e. Moskva – Sumy.
- 1992: O roli pozdnezarubineckogo naselenija v složenii kievskoj kul'tury Srednego Podneprovja i Dneprovskogo levoberež'ja. *Sovetskaja arheologija* 1994/1, 34–47.
- 1994: Etničeskie processy v meždureč'e Suly i Vorskly v I–V vv. n. e. *Rossijskaja arheologija* 2, 42–55.
- Oblomskij, A. M. – Petrauskas, O. V. – Terpilovski, R. V. 1999: Environmental reasons of migrations of the south-eastern Europe population in the 1st–5th centuries AD. *Archaeologia Polona* 37, 71–86.
- Okulicz, J. 1986: Einige Aspekte der Ethnogenese der Balten und Slawen im Lichte archäologischer und sprachwissenschaftlicher Forschungen. *Quaestiones mediaevali* 3, 7–34.
- Pačkova, S. P. 1990: Keramika (Jugo-vostočnaja Evropa v pervoj četverti I tys. n. e. po arheologičeskim dannym). In: *Slavjane jugovostočnoj Evropy v predgosudarstvenyj period*, Kiev, 49–72.
- Parczewski, M. 1993: Die Anfänge der frühslawischen Kultur in Polen. *Veröffentlichungen der Österreichischen Gesellschaft für Ur- und Frühgeschichte*, Band 17. Wien.
- 2005: Podstawy lokalizacji pierwotnych siedzib Słowian. Die Grundlagen zur Lokalisierung der ursprünglichen Slawen-Sitze. In: P. Kaczanowski – M. Parczewski red., *Archeologia o początkach Słowian. Materiały z konferencji, Kraków, 9–21 listopada 2001*, Kraków, 65–78.
- Pera, M. 1988: Poljički statut. *Splitski književni krug. Svjedočanstva* 9. Split.
- Pleterski, A. 1995: Model etnogeneze Slovanov na osnovi nekaterih novjših raziskav. *The Slav's ethno-genesis model based on some of the latest research findings*. *Zgodovinski časopis* 49, 537–556.
- 1996: Strukture tridelne ideologije v prostoru pri Slovanih. *Zgodovinski časopis* 50, 163–185.
- 1999: Veliko razseljevanje Slovanov. In: *Zakladi tisočletij: zgodovina Slovenije od neandertalcev do Slovanov*, Ljubljana, 367–369.
- 2001: Proučevanje preteklosti s pomočjo procesov in struktur. *Arheo* 21, 65–68.
- 2003: Struktur des Gräberfeldes Altenerding. In: H. Losert – A. Pleterski, *Altenerding in Oberbayern. Struktur des frühmittelalterlichen Gräberfeldes und „Ethnogenese“ der Bajuwaren*, Berlin – Bamberg – Ljubljana, 505–684.
- 2005: De Sclavis autem unde dicitis: Slovani in Vlahi na „nikogaršnjem“ ozemlju istrskega zaledja. *Acta Histriae* 13, 113–150.
- 2006: Poliški tročan. *Studia mythologica Slavica* 9, 41–58.
- 2006a: Police na Tolminskem – prva „ciganska“ vas na Slovenskem?. In: S. Jerše – D. Mihelič – P. Štih edd., *Med srednjo Evropo in Sredozemljem. Vojetov zbornik*, Ljubljana, 33–45.
- 2008: O The Making of the Slavs iznutri. *Studia Slavica et Balcanica Petropolitana* 2/4, 33–36.
- 2010: Zgodnjesrednjeveška naselbina na blejski Pristavi: tafonomija, predmeti in čas – Frühmittelalterliche Siedlung Pristava in Bled: Taphonomie, Fundgegenstände und zeitliche Einordnung. *Opera Instituti archaeologici Sloveniae* 19. Ljubljana.
- 2011: Nevidna srednjeveška Evropa: Župa Bled. Dela Inštituta za arheologijo 1. Ljubljana: http://iza.zrc-sazu.si/Si/Dela/Zupa_Bled.pdf.
- 2013: The invisible Slavs. Župa Bled in the prehistoric Early Middle Ages. *Opera Instituti archaeologici Sloveniae* 28. Ljubljana.

- Pleterski, A. – Belak, M. 2002: Lončenina z Gradu na Gorenjem Mokronogu in vprašanje prevzema lončarskih znanj – Keramik vom Grad in Gorenji Mokronog und die Frage der Übernahme von Töpfereiwissen. In: M. Guštin ed., *Zgodnji Slovani. Zgodnjesrednjeveška lončenina na obrobju vzhodnih Alp – Die frühen Slawen. Frühmittelalterliche Keramik am Rand der Ostalpen*, Ljubljana, 98–103.
- Pohl, W. 1988: Die Awaren. Ein Steppenvolk in Mitteleuropa 567–822 n. Chr. München.
- Popowska-Taborska, H. 1993: Wczesne dzieje Słowian w świetle ich języka. Warszawa.
- 2005: Zgodnja zgodovina Slovanov v luči njihovega jezika. Ljubljana.
- Rutar, S. 1882: Zgodovina Tolmiskega. U Gorici.
- Sedov, V. V. 1965: Balto – iranskij kontakt v dneprovskom Levoberež'e. Sovetskaja archeologija 1965/4, 52–62.
- 1970: Slavjane Verhnego Podneprov'ja i Podvin'ja. Materialy i issledovanija po archeologii SSSR, N. 163. Moskva.
- Smiljanec, F. 2010: Studije o srednjovekovnim slavenskim / hrvatskim institucijama. Posebna izdanja Odjela za povijest Sveučilišta u Zadru, Knjiga 3. Zadar.
- Snoj, M. 1997: Slovenski etimološki slovar. Ljubljana.
- Sokol, V. 2011: Drugo shvačanje hrvatskog identiteta. Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 43, 459–474.
- Sutkowski, Z. 1985: Allochtoniści i autochtoniści. Z otchłani wieków 51, 107–115.
- Svoljšak, D. 1992: Arheološka podoba Šentviške planote. In: Zbornik Šentviške planote, Šentviška Gora, 23–33.
- Šantek, G. P. 2011: Anthropos religiosus. Antropološko-religijski ogledi. Zagreb.
- Ščukin, M. B. 1988: Keramika kievskogo tipa s poselenija Lepesovka. Sovetskaja archeologija 1988/3, 207–214.
- Škrubelj, K. 2002: Ritus gentis Slovanov v vzhodnih Alpah. Model rekonstrukcije pravnih razmerij na podlagi najstarejšega jezikovnega gradiva. Ljubljana.
- Štih, P. 2005: Nacionalizem kot zgodovinski nesporazum. In: P. J. Geary, *Mit narodov. Srednjeveški izvori Evrope*, Ljubljana, 221–237.
- 2011: Slovansko, alpskoslovansko ali slovensko? O jeziku slovanskih prebivalcev prostora med Donavo in Jadranom v srednjem veku (pogled zgodovinarja) – Slavic, Alpine Slavic, or Slovene? A Historian's Perspective on the Language of the Medieval Slavic Population Living in the Area between the Danube and the Adriatic. *Zgodovinski časopis* 65, 8–51.
- Štrukelj, P. – Winkler, P. 1996: Romi. In: *Enciklopedija Slovenije* 10, Ljubljana, 285–288.
- Terpilovskij, R. V. 1984: O haraktere kontaktov kievskoj i černjahovskoj kul'tur. *Kratkie soobščeniia Instituta archeologii* 178, 81–86.
- 1988: Novye issledovanija pamjatnikov III–IV vv. v Srednem Podneprov'e. In: *Trudy V. meždunarodnogo kongressa archeologov – slavistov*, Tom 4, Kiev, 208–212.
- 2005: Nasledie kievskoj kul'tury v V–VI vv. Das Erbe der Kiever Kultur im 5.–6. Jh. In: P. Kaczanowski – M. Parczewski red., *Archeologia o początkach Słowian. Materiały z konferencji*, Kraków, 9–21 listopada 2001, Kraków, 387–402.
- Toporov, V. N. 1980: Kategorii vremeni i prostranstva i baltijskoe jazykoznanie. Balto-slavjanskije issledovanija, Moskva, 11–15.
- 1998: Predistorija literatury u Slavjan. Opyt rekonstrukcii. Moskva.
- 2002: Predzgodovina književnosti pri Slovanih, poskus rekonstrukcije. Zupaničeva knjižnica 9. Ljubljana.
- Toporov, V. N. – Trubačev, O. N. 1962: Lingvističeskij analiz gidronimov verhnego Podneprov'ja. Moskva.
- Trubačev, O. N. 1968: Nazvanija rek pravoberežnoj Ukrainy. Moskva.
- Vakulenko, L. V. – Prihodnjuk O. M. 1985: Problema preemstvennosti černjahovskih i rannesrednevekovykh drevnostej v svete novykh issledovanij na srednem Dnestre. *Slovenská archeológia* 33, 71–136.
- Vansina, J. 1985: *Oral tradition as history*. Oxford – Nairobi.
- Vida, T. – Vöiling, T. 2000: Das slawische Brandgräberfeld von Olympia. *Archäologie in Eurasien* 9. Rahden/Westf.
- Vinšćak, T. 2011: Tibetski buddhizam i bön. Zagreb.
- Werner, J. 1971: Zur Herkunft und Ausbreitung der Anten und Sklavenen. In: *Actes du VIIIe congrès international des sciences préhistoriques et protohistoriques*, T. 1., Beograd, 243–252.
- Werner, J. 1989: Der Schatzfund von Vrap in Albanien. *Studien zur Archäologie der Awaren* 2. Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Denkschriften, 184. Band. Wien.
- Wolfram, H. 1979: *Geschichte der Goten*. München.

Slavs and Vlachs at the gateway of Italy in the process of the ethnogenesis of the Slavs

With texts of *Žitie Konstantina* (The Life of Constantine, Chapter XIV) and *Žitije Metodija* (The Life of Methodius, Chapters II and V) from the 9th century, it can be determined that a foundation of self-understanding of the Slavs was their language. Therefore, the ethnogenesis of the Slavs is to a large extent the history of their language. According to research done by linguists, is the Slavic language structurally derived from an older Baltic-Slavic linguistic stage, which was common to subsequent Balts and Slavs. This happened on the southern edge of the territory that was once inhabited by speakers of the Baltic-Slavic language. River-names indicate a youngest stage of this territory. It overlaps with a group of archaeological cultures in the third quarter of the first Millennium BCE. At the end of this period moved from Poland to Ukraine a group of people, called Venethi by their western Germanic neighbors. This process resulted in a separation of Slavic language from the Baltic-Slavic language community.

In the 4th century CE, Goths included Slavs in their tribal confederation, which was dissolved in 375, with the arrival of the Huns. Then began the gradual expansion of the Slavs to the west and south, which was following a withdrawal of Germanic tribes. A relatively uniform Slavic language began to crumble. This expansion ended only 400 years later, when the Slavs settled in the vast area from Hamburg in Germany to Peloponnese in Greece. Belief of researchers that the Slavs settled in this part of Europe very quickly and in large quantities is therefore wrong. It is quite possible that the homeland of the Slavs was originally a small territory. The colonisation was gradual and associated with partial assimilation of indigenous peoples, called Vlachs by the Slavs. Power of assimilation of the Slavs was in their free way of life, without taxes. The legal framework for this assimilation was offered by the institution of a so-called *vrv* (rope) as a symbolic-social phenomenon.

The territory between the Danube and the Adriatic Sea, the Slavs began to settle in the second half of the 6th century. This is corroborated with both written sources as well as archaeological finds and their radiocarbon dates. An example of Bled in northwestern Slovenia demonstrates that in the 7th century, new immigrants organized space anew and gave it new names. This topographic names are Slavic, which means that the Slavs brought with them the Slavic language.

Folk narrative in a village Police (Western Slovenia) has preserved the memory of the strange newcomers who have settled in the village area, after all residents, except one, died of plague. In the eyes of neighboring inhabitants in the 19th century, these immigrants were labeled as Gypsies. This is not consistent with the genesis of the village settlement, which shows a constant development since the Early Middle Ages. Folk narrative reflects strong social conditions either from the time of its origin or from the record time. Narrator namely alter a story to fit his own views on life and his level of comprehension. Looking from this point of view, the explanation is quite simple. The name Gypsies is quite recent. In the consciousness of the people it replaced a much older term that had previously designated foreigners, newcomers, those of different ethnic origin. These were the ones who created the division of land that has been preserved to the present. In view of its place names, they were of Slavic origin. It is therefore most likely that in the area of present-day Police there had been an older settlement inhabited by the Vlachs, which by the Early Middle Ages had been almost depopulated. The new, Slavic settlers had thus chanced upon the remaining villager and some cultivated land. In the eyes of neighboring Vlachs the Slavic settlers had certainly been viewed as newcomers.

The highly interesting notion of *us* as opposed to the *Gypsies*, which is inherent in the popular tradition of the region, equals to the relation of the *Vlachs* toward the *Slavs* – meaning *we, the Vlachs* against the *Gypsies, the Slavs*. It denotes that the prevailing notion of *us*, the majority, originates from the indigenous tradition of the Vlachs. This confirms an autochthonous model of Slavic ethnogenesis. Later on these oldsettlers changed their language to the Slavic. This confirms the model of cultural assimilation. That the folk tradition preserved explicit memory of the Slavic colonization, would not have been possible, if it would not have actually occurred in the Early Middle Ages. This confirms an allochthonous model of Slavic ethnogenesis. Example of village Police therefore suggests that to understand the ethnogenesis of the Slavs a synthesis of three interpretative models – autochthonous, allochthonous, cultural assimilation – is needed.